

Polovina plačana v gotovini

Vrtec

NOVEMBER

LETO 1939/40

LETNIK 70

Vsebina

Sirota na materinem grobu (<i>Griša Koritnik</i>)	81
Verne duše (<i>Fr. Sever</i>)	81
Zgodba o pastirju Pavlu (<i>Julij Slapšák</i>)	82
Letošnja jesen (<i>Jan Plestenjak</i>)	88
Pri veliki gospodi (<i>El. Krasnohorska — R. Žnidarčič</i>)	88
Lepa Vida (<i>Krista Hafner</i>)	91
Otroci (<i>Gustav Strniša</i>)	95
Izgubljeni raj (<i>Ksaver Meško</i>)	96
Mamut (<i>Ahačič Konči</i>)	97
S čim boste krmili vašo »živinico«? (<i>Leop. Paljk</i>)	98
Čmrljeva družina (<i>J. Langerholz</i>)	100
V šoli (<i>A. Zakrajšek</i>)	102
Spisi Durekovega Jurčka (<i>Franjo Čiček</i>)	103
Palček Peter (<i>Krista Hafner</i>)	107
Za pridne začetnike in bodoče umetnike (<i>K. Ahačič</i>)	108
Upor med živalmi (<i>Dodič Ivan</i>)	109
Bobček v deželi sanj (<i>Spjatoslav</i>)	109
Janez in veter (<i>Jan Plestenjak</i>)	110
Zazibalka (<i>Spjatoslav</i>)	110
Župančičeva pesem »Zorica« v šoli (<i>Milan Skrbinšek</i>)	111
Oglejmo si tobak (<i>Boris Debevec</i>)	114
Oderuhova pomoč (<i>I. V.</i>)	117
Mi pišemo	118
Trdi orehi	120
Imena reševalcev ugank na ovitku.	

Ilustracije: Ahačič Konči, Gaspari Maksim, Podrekar Francè,
Sajevec Evgen in Smrekar Hinko.

Ugankarjem za 3. številko:

Štirje izžrebani ugankarji dobe nagrade. Pri učencih osnovne šole se upošteva tudi manjše število ugank.

»Vrtec« izhaja prvi dan v mesecu, devetkrat med šolskim letom in velja z dvema ali tremi mladinskimi knjigami letno 22-50 din, ali v devetih mesečnih obrokih po 2-50 din. — List izdaja »Slomškova družba« v Ljubljani. Zanj odgovarja Ivan Štrukelj. Glavni in odgovorni urednik Fr. Ločniškar v Ljubljani, Aleksandrova cesta 10. Sklep uredništva do 5. dne v mesecu. — Uprava »Vrtca« je v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (H. Ničman). — Tiska ga Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani (Jože Kramarič).

Griša Koritnik

Sirota na materinem grobu

*O mamica moja, počivaj lahno
pod rušo mi trudna in vela,
na svetu ni več kot je svoj čas bilo,
ko ti si pri meni živela.*

*Saj ti si učila me polna skrbi
le vzorov, ljubezni, kreposti,
a danes ne vemo za take reči,
vse to so zgolj knjižne modrosti...*

*In kaj si mi pravila tiste dni
o svetu rož, pesmi, toplote?
Na zemlji srečujem le mrke oči,
obraze brez srčne dobrote.*

*Ljudje so brezdušni in mrzel je svet,
hladnejši ko črna gomila:
ljubezen je bičana, Bog še razpet —
tako me ti nisi učila.*

Fr. Sever

Verne duše

*Na grobih vam gorijo
poščenke ta večer,
prošnjé v nebo kipijo:
»Bog daj jim večni mir!«*

*Doma v molitvi zbrani
spominjamo se vas,
ki v krajini neznani
še čakate na nas.*

Zgodba o pastirju Pavlu

5. Na božjo pot

Tekla je tekla
rešnja kri
za odrešenje
vseh
ljudi

ekega jutra, delavnik je bil, vidi Pavel, da hodijo po potu ob pašniku ljudje praznje oblečeni. V rokah nosijo težko založene cekarje, z bridkostjo v srečju se ozirajo na veliki leseni križ in žalostno pojo:

»Angel varuh na oblaku stoji,
zlato kelih v roki drži.
Kdor pa hoče iz tega keliha piti,
mora krvavi pot potiti;
Jezus je usmiljen bil,
za nas krvavi pot potil.
Tekla je, tekla rešnja kri
za odrešenje vseh ljudi.
Angelci jo pobirajo,
v zlato kelihe devajo...«

Čudovito se je prilegala ta čustvena cerkvena pesem, žalostni del rožnega venca, pastirčkovemu spre-

jemljivemu srečju. Komaj jo je enkrat slišal do konca peti, pa jo je že znal na pamet in mu je ostala v spominu vse žive dni.

Hodili so torej tisto jutro ljudje mimo in prepevali to žalostno pesem; zdaj jih je bilo več, zdaj manj, tudi samo posamezniki. Romali so daleč, daleč. Pastirček ni vedel, kam gredo, kam romajo, zato jih je vprašal: »Ljudje božji, kam pa romate?« Rekli so mu, da daleč, daleč na božjo pot, k sv. maši. Še jih je vprašal, če gre tudi on lahko z njimi. Odgovorili so mu, da gre lahko. Samo: kdo bo pa ta čas živino pasel? To je bilo res! Spomnil se je tedaj Pavel na Kristusa na križu. In ko so ljudje odšli in drugih še ni bilo takoj za njimi, je stopil h križu in vprašal: »Kristus, ali bi Ti pasel živino, če bi šel jaz daleč, daleč na božjo pot, k sv. maši?« In Kristus na križu mu je pokimal. Pastirček mu je izročil palico, rekoč: »Na, palico, Kristus! Pa dobro pazi, žival je nagajiva, da Ti ne zaide kako živinčje v škodo.« Kristus je sprejel palico in z glavo dal znamenje, da bo že dobro pazil, da ne uide kako živinčje v škodo. Zdaj so prihajali novi romarji s cekarji v rokah in praznje oblečeni. Pastirček se jim pridruži in gre z njimi brez cekarja, bos in v delavni obleki; daleč, daleč gre na božjo pot, k sv. maši. Tudi ti, katerim se je pridružil, so peli:

»Jezus je usmiljen bil,
za nas krvavi pot potil...«

Dolgo so hodili in dospeli naposled k božjepotni cerkvi. Tam je bilo že vse črno ljudi. Nekateri so vreli iz cerkve, posedali po trati in se krepčali z jestvinami, ki so jih bili s seboj prinesli, drugi so pritiskali v cerkev in ko so prišli noter, so se prerivali naprej proti velikemu oltarju. Pastirček je bil bos in delavno oblečen in si ni upal v cerkev, kjer je tako lepo; zaostal je na cerkvenem pragu, pa od tam so ga kmalu izrinili, in da ga ni odnesel val naprej proti sredi cerkve in pred veliki oltar, se je naglo

izmuznil in se preril na visoko stopnišče, ki je vodilo zadaj na kor. Od tam je pogledal po cerkvi in opazil, da je pravkar pristopil pred glavni oltar duhovni gospod iz domače fare in začel brati sv. mašo. Ta je bil že star in pobožen duhovnik, vse ga je spoštovalo in ljubilo. Silno se je tega razveselil srečni pastirček in gledal samo na glavni oltar, ki je bil ves v lučkah. Svetlobni prameni so se kakor sončni žarki prelivali po vsej cerkvi. Vse je bilo zatopljeno v tiho molitev, tudi pastirček je molil; toda ni mogel zbrano moliti; romarska pesem, tista žalostna, mu je rojila po glavi; v srcu je prepeval:

»Tekla je, tekla rešnja kri
za odrešenje vseh ljudi...«

Hitro je potekal čas. Pastirček se še prav zavedel ni, da bo skoraj že pol sv. maše minilo, da že k povzdigovanju pozvončkljava strežnik pred velikim oltarjem. Za čudo skrivnostno se je vse vršilo v cerkvi. Pastirček je imel še vedno uprt pogled na čarobno ožarjeni veliki oltar in na častiljivega duhovnega gospoda iz domače fare. Hipoma ga je prešinila sladka, omamljiva in neznana zamaknjenost in lahko in veselo mu je bilo pri srcu, kakor da bi se bil igral s samimi angelci v nebesih, v srcu pa mu je brnela še vedno tista žalostna pesem:

»Tekla je, tekla rešnja kri
za odrešenje vseh ljudi...«

Zdajci zadoni zvonček izpred glavnega oltarja in mašnik povzdigne sv. Hostijo; pastirček vidi v sv. Hostiji malega Jezuščka. Mašniku se roke tresejo, močno tresejo, pastirček se prestraši: padel bo Jezušček mašniku iz tresočih se rok. Pozabi, da je v cerkvi, in kar na glas zakliče: »Držite, držite malega Jezuščka, da vam ne pade iz rok...« Po cerkvi zašumi, srca vernikov zatrepečejo, v grlu jih zgrabi, solze jim zableste v začudenih očeh. In še zadoni zvonček izpred oltarja in mašnik povzdigne kelih s sv. Rešnjo Krvjo; pastirček vidi v kelihu malega Jezuščka. Mašniku se roke tresejo, močno tresejo; pastirček se močno prestraši: padel bo mali Jezušček mašniku iz tresočega se keliha! In prav nič ne ve, da je v cerkvi, in še bolj na glas zakliče: »Pazite, pazite, da vam mali Jezušček ne pade iz keliha!« Še bolj je zašumelo po cerkvi, pogledi so se obračali nazaj, tiho šepetanje je vznemirjalo ozračje v cerkvi: »Kaj je rekel?« — »Kako je rekel?« — »Si slišal?« — »Menda je res videl: nedolžen je.« — »Otrok se ne zna potajiti; res je, res je videl.« — »Nedolžni vidijo, oh!« — Vzdihovali so, križali se, se trkali na prsi... Skušali so pobožno moliti, a begalo jih je, kar so slišali. Nemirno začudenje in ganjenje je prevzelo srca, pretresalo duše. Oddahnili so si šele, ko je minila maša. Pastirček ni opazil vznemirjenja; ves čas je gledal k oltarju in prepeval v srcu:

»Tekla je, tekla rešnja kri
za odrešenje vseh ljudi...«

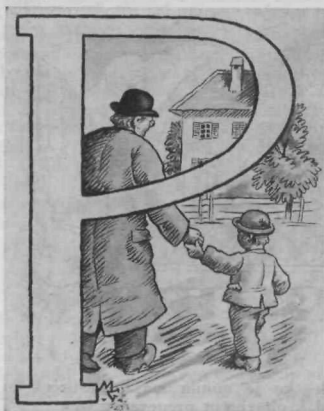
»Kje je tisti, ki je videl, kar nam ni bilo dano videti?« — »Od kod je?« — »Čigav je?« — so spraševali neznanci. In tisti, ki so ga videli in spoznali, so odgovarjali: »Ni ga več; zavedel se je, da je grešno v cerkvi na glas govoriti, pa je izginil izpred naših oči.« — »Čigav pa je in od kod?« — »I, prejšnjega kočarja in sedanjega novega posestnika iz vasi. Ta je Pavel, drugemu je Peter ime: dvojčka sta. Še majhna oba. Kaj bosta stara? Okoli sedem let, nekaj čez. Pa Peter že vozari s konji, Pavel je pa za pastirčka.« — Tudi duhovni gospod, tisti častitljivi in pobožni starček, ki je maševal tedaj, ko je videl pastirček v sv. Hostiji in sv. Krvi, kar je videl, je iskal dečka po maši, a ga ni mogel dobiti. Izpraševal je tiste, ki so stali okrog cerkve: »Kje je tisti nepoučeni, nedolžni fantek, ki je videl božje Dete v sv. Hostiji in sv. Krvi Jezusovi. Kdo je tisti in od kod?« — In odgovorili so mu: »Saj poznate kočarja, ki je podedoval premoženje po svojem starem stricu v vasi? No, njegov sin je, eden od dvojčkov, Pavel, ki je pastirček.« Duhovni gospod je vzdihnil: »Blagor jim, ki imajo svetnika v družini!« In se je obrnil, šel nazaj v cerkev in molil, dolgo molil... Tudi ljudje so se znova napotili v cerkev in molili, molili...

Živina se je lepo pasla, ko se je pastirček Pavel vrnil z daljne božje poti, in Kristus na križu mu je izročil pastirsko palico.

Sonce je naravnost žgalo, muhe so bile sitne, tudi brenclji, obadi in komarji so nagajali, ali živina ta dan le ni bezljala in uhajala v škodo; menda je čutila, da je treba trudnemu pastirčku počitka. In res: mirno je mulila žival travo, pastirček je pa s palico v roki počival na tratici pod križem ter prepeval tisto žalostno romarsko pesem:

»Tekla je, tekla rešnja kri
za odrešenje vseh ljudi...«

6. Od doma

ravijo: ve eden, ne ve nobeden; vesta dva, ve pol sveta; vedo trije, vedo vsi ljudje. Kaj čuda tedaj, da se je razneslo in razbobnalo, kar se je bilo v božjepotni cerkvi zgodilo, po sedmih župnijah naokoli, a še dalje in dalje je šel glas o čudnem dogodku. Kdo bi se potemtakem čudil, da je prišlo na uho, kar je izrednega videl sedemletni nedolžni pastirček na božji poti, tudi njegovi mladi materi, prelepi grajski vratarici, in prejasnemu gospodu grofu samemu.

Prelepo grajsko vratarico ni le čudno presenetil čudoviti dogodek, ampak jo je tudi silno vznemiril in prestrašil. »Jož, jož in prejoj!« je potrto vzdihovala. »Kaj če bi utegnil biti ta nedolžni pastirček moj zavrženi sinek?« Pamet ji je govorila, da ni pravih razlogov za tako

domnevanje; sedemletnih pastirčkov je vendar več na svetu! Ali strah pred odkritjem njenega nematerinskega dejanja pred nekaj več kot sedmimi leti ji je kazal drugačno sliko. Obšla jo je zla slutnja, ki se je ni mogla znebiti, in srce ji je trepetalo v strahu in grozi.

Ko je prejasni gospod grof zvedel za vzrok njenega silnega vznemirjenja, se je tudi njega polotil velik nemir; kot razjarjen gad je pihal in v onemogli jezi rentočil, dokler mu ni vsega pojasnila prelepa grajska vratarica in privolila v novo hudobijo: za vsako ceno spraviti s sveta nedolžnega pastirčka in zabrisati vsako sled za njim, ako bi poizvedovanja izkazala, da je ta njiju nezaželeni in neljubljeni sin, ki bi ga morale po prvotni zamisli že zdavnaj raztrgati in požreti divje zveri v daljnem črnem gozdu.

Poizvedovala sta in se kmalu prepričala, da nedolžni pastirček Pavel ni nihče drugi kot njiju nezaželeni in pred leti zavrženi sin. Ko sta zdaj kovala načrte, kako izvesti črni naklep v otrokovo pogubo, jima je prekrizal račune stari častitljivi duhovni gospod pri fari, ki je vzel nedolžnega pastirčka v svojo posebno in varno zaščito ter neomejeno duhovno oblast.

Ko je bil o tem obveščen prejasni gospod grof, je v svoji brezmejni togoti škrtal z zobmi in prostaško klel; prelepa grajska vratarica pa si tiste dni ni upala povzdigniti oči in pogledati prejasni gospe grofinji v mirni obraz; vsa je bila zbegana in je bridko jokala.

Ni šlo gladko od rok, da je mogel stari duhovni gospod prevzeti rejenčka pod svojo streho. Kmet in kmetica v vasi nista marala sprva o tem kratko in malo nič slišati; upirala sta se in branila. Ugovarjala sta, prosila in rotila, da ne dasta in ne dasta Pavelčka od hiše. Ko pa jima je duhovni gospod, ki je po pričah in čudnem naključju zvedel za grozečo zločinsko namero, razodel med štirimi stenami, zakaj prav za prav gre, da je pastirček v silni življenjski nevarnosti, sta se dobra zakonca vdala, rekoč: »Naj se zgodi božja in vaša volja, prečastiti duhovni gospod!«

Težko je bilo pastirčkovu slovo od očeta in matere, kakor je mislil, da sta; težko od dobrega bratca in zvestega prijateljčka Petrčka, ki se ni dal utolažiti; težko od mile sestrice Jerice, ki je tisti čas mirno spavala v beli posteljici; težko je zapustil lepi beli dom sredi vasi in ljubljeno živino, ki jo je tako rad pasel, in polja in travnike, gozdove in pašnike in Kristusa na križu tam ob potu, ki vodi na božjo pot. Težko je bilo torej slovo, ali taka je bila volja skrbnih staršev in častitljivega duhovnega gospoda; Pavel se je mirno uklonil in se — rad ali nerad — še isti dan preselil v župnišče.

Duhovni gospod je bil za Pavelčka, ki ga je vzljubil takrat na božji poti, dober, da bi boljši biti ne mogel, in je po očetovsko skrbel zanj. Ko je uvidel, da je fantič izredno bistre glave in ukaželjen, ga je jemal k sebi v šolo. Pod skrbnim vodstvom svojega ljubeznivega učitelja se je Pavelček kaj kmalu priučil branju, pisanju in računanju, nakar ga je plemeniti gospod poučeval še v drugih predmetih. Odpiral mu je nov svet, da je kar strmel. Čim starejši je postajal, tem bolj se je poglobljal v znanje. Ko je doraščal v mladeniča, ga je posebno zanimalo znanje o umnem kmetijstvu. Naravnost užival je, kadar je duhovni gospod razlagal o novih potih in ciljih v kmetijskem gospodarstvu. S čudovito lahkoto je sledil temu pouku in si temeljito prisvajal podane nauke.

Ne bi bilo prav, ako bi mislili, da je posedal Pavel v župnišču le na šolski klopi. O, tudi za težko delo je prijemal in to v prvi vrsti. In ravno delo ga je krepilo, da je postal krepak in žilav mladenič, da ga je bilo veselje pogledati. Duhovni gospod mu je v vsem popolnoma zaupal in ga zaradi neoporečne zvestobe in poštenja visoko cenil. Ne bomo se torej čudili, da je v gospodovi službi znatno napredoval. Počasi je sicer šlo od ministranta in pastirčka do hlapca; toda od hlapca pa do velikega hlapca in

gospodarja se je povzpel v primeroma kratki dobi. In kot gospodar na župnijskem posestvu pri fari je pokazal Pavel, kaj zna in kaj zmore; pa tudi na očetovi domačiji v vasi se je poznala njegova roka.

Saj kar je znal Pavel, je moral vedeti tudi Peter, ko sta si bila vendar brata! Vsako nedeljo sta bila skupaj, ob zimskih večerih sta se pa tudi redno shajala. Od duhovnega gospoda je prihajalo znanje na Pavla, od Pavla na Petra. Tako sta znala oba dobro brati, pisati in računati, pa tudi o vsem potrebnem sta bila poučena oba. Kakor Pavla so tudi Petra zanimali zlasti nauki o umnem gospodarstvu. In prav to znanje ju je še tesneje združevalo, tako da v resnici nista mogla dalje časa prebiti drug brez drugega.

V otroški dobi sta si bila tu in tam res v laseh: naravi različni, zanimanja različna, to je nujno vodilo do razprtij, ki jih je seveda povzročal neugnano trmasti Peter. Ko je bil vsak izmed njiju zaposlen v opravilih, ki so mu že po naravi prijala, je samo po sebi prenehalo med njima vsako nesoglasje. Odkar je bil Pavel v župnišču, sta bila res neločljiva, znašla sta se na skupnem torišču, ki ju je priklepalo še tesneje drugega na drugega: oba vneta za učenje, oba navdušena za umno kmetijstvo v naukih in dejanju. Zlate nauke iz ust duhovnega gospoda sta med seboj temeljito premlevala in prereševala. Izsledke, ki sta jih pri tem našla in nesporno doumela, sta skušala dejansko preizkusiti in uveljaviti v gospodarstvu. Kar se jima je v malem obneslo, to sta polagoma v velikem uvajala na gospodovem in očetovem posestvu. Blagodejne posledice umnega gospodarstva niso izostale. Kmalu so se pokazali vidni uspehi in sadovi njunega prizadevanja: v vsej okolici sta najlepše uspevali župnijsko posestvo pri fari in očetovo na vasi.

»Čudovito se vama je posrečilo! Še pri nas pričnita gospodariti,« so jima priznavali pametni ter ju začeli posnemati. Kmalu so tudi ti pridelovali obilo sena, žita in drugih pridelkov ter izrezjali najlepšo živino. Nespametni, ti so bili v večini, so ju opravljali in obrekovali; dolžili so ju celo, da sta čarovnika. Brata sta jim mirno odgovarjala: »Res, čarovnika sva; pa taki čarovniki postanete lahko tudi vi sami. Prvo pa je v tej čarovniji tole: Kot svojih pet prstov na roki morate poznati zemljo, na kateri živite. Živeti je treba z njo kot cvet in sad z drevesom, potem šele odkrije svoje skrivnosti. In ko spoznate njene tajne, boste ostrmeli in jo vzljubili. Takrat pa ne boste mogli več od nje in se ji boste žrtvovali. Da, navezani boste na zemljo kot novorojenček na mater. Ko se to zgodi, vas šele prizna za svojega neomejenega gospodarja in vam bo služila; vse moči bo napela, da bo po vaši volji rodila. Vedite: za najemnika in hlapca zemlja ne mara. Ti kličejo samo: Daj, daj! A zemlja je muhasta in presliši njih klice. Rodi jim le, kadar in kolikor se nji sami zdi primerno, in ne po volji najemnika in hlapca.«

Nespametni so majali z glavami: »To ni nič! To so le lepe besede! Povejta nam kaj, da bo držalo.«

Pravila sta jim zdaj na dolgo in široko, kakor ju je o tej in oni reči poučil duhovni gospod in kaj se jima je od tega obneslo. Polagoma so se tudi nespametnim začele odpirati oči in ko so spoznali, da imata prav, so ju začeli posnemati. Kmalu se je umno kmetovanje uvedlo po bližnji okolici in blagostanje je rastlo in se razcvetalo.

»Čarovnika« sta uživala poslej veliko spoštovanje. Vse ju je hvalilo in častilo. Uspeh ju je resnično zadovoljeval in osrečeval. Peter je hodil pokonci, Pavel pa se je ljudski hvali izmikal in se kmalu popolnoma umaknil...

Celih sedemnajst let je že zvesto služil svojemu gospodu, ki ga je neomajno spoštoval in ljubil. Pa se je zgodilo, da je stari častitljivi gospod župnik umrl. Kako je tudi sam čislal in rad imel umnega služabnika Pavla, je pokazala njegova oporoka: vse premoženje, ki ni bilo majhno, je zapustil, ker ni imel sorodstva, Pavlu in ga tako še po svoji smrti oskrbel. To premoženje pa kajpak ni obstajalo iz župnikovega posestva, ki je namenjeno za uživanje vsakokratnega duhovnega gospoda pri fari; nego iz bogate zapuščine pokojnikovih staršev sinu-edincu.

Osem dni po župnikovi smrti je odprla gosposka oporoko in zdaj se je razodelo, kdo je postavljen za glavnega dediča. Pavla, ki je najmanj mislil na kako dediščino, je gospodova dobrota ganila do solz. »O blagi duhovni gospod, o premili moj dobrotnik!« je vzdikal hvaležno v srcu. Po glavi mu je rojilo, kaj bi: ali naj prevzame ali odkloni gospodovo volilo? Pred dušne oči se mu je tedaj prikazal križ na pašniku, na njem ljubi Jezus, tisti suhi, ki mu je kot pastirček prinašal kruha, da bi se nekoliko opomogel in zredil. Nebo in zemlja sta Njegova, ali On nima, kamor bi položil svojo s trnjem ovenčano glavo! Ko je v duhu gledal Kristusa na križu, ubogega in revnega, mu je zabrnela tista žalostna romarska pesem na uho:

»Jezus je usmiljen bil...«

Nič ni razmišljal Pavel. Odločil se je, trdno odločil. Praznih rok je prišel v župnišče, praznih rok hoče tudi oditi od tam. Zdrav je, hvala Bogu, dela vaje, lahko si bo služil vsakdanjega kruha, kjer koli bo stopil v službo. Dobri gospod mu ne bo zameril, si je mislil, ako ubogim v prid ne sprejme njegovega daru. In je vstal in z mirnim srcem odklonil gospodovo volilo, rekoč: »V gospodov dušni mir in v moje veselje razdelite vse premoženje, ki po oporoki pripade meni, med uboge. To je moj trdni sklep. Amen!« In ko je to izrekel, je dal slovo župnišču, se poslovil od domačih v vasi in kljub prošnjam, naj ostane doma, šel po svetu za službo.

Dolgo še ne hodi, kar zagleda sivi grad pred seboj. »Pa tukaj poizkusim najprej svojo srečo,« si misli in se napoti v grad. Tam potrka. Ne pride mu odpirat nekdanja prelepa grajska vratarica — v gradu je še bila, a ne več vratarica, ampak zadnja svinjska dekla, umazana in grda, da se Bogu smili—; sprejme ga sam prejasni gospod grof. Poznal ga ni, spoznal še manj. Na prvi pogled ugaja grofu prijazni in žilavi mladenič in na prvo besedo ga vzame za grajskega hlevnarja v službo.

Pavel se v tej službi imenitno izkaže. Grof je bil pozoren predvsem na njegovo res razumno ravnanje in uspešno delo; ugajalo mu je tudi njegovo prikupno vedenje v grajski službi. V kratkem postane Pavel veliki grajski hlapec; ko pa spozna grof njegove osebne vrline, sposobnosti in znanje, ga poviša za grajskega oskrbnika in kmalu nato za svojega osebnega zaupnika in namestnika v graščinskem gospodarstvu; s tem je bil obenem postavljen nad številno grajsko služinčad, ki ga je morala poslušati in se ravnati po njegovih ukazih in navodilih.

(Dalje prihodnjic.)

Letašnja jesen

Sonce se čudno je skalilo
in rože in drevje nam zameglilo
in pesem ortov in gozdov na tuje spodilo.
Listje bolešno se trga z dreves,
kot da je pretrgana vez do nebes;
v praznoto tonejo dnevi in z njimi nada
z listjem v globine pada, pada.
Pa glej, kot skozi mrliške dlani,
skozi jablane na ortu pogled hiti,
išče, reže v praznoto, nič ne doseže,
nikjer ni več cvetja, ne sadja, še sonca ni.
O Bog, daj nam moči za te težke dni.

Pri veliki gospodi

Češki spisala El. Krasnohorska.

S torbo na rami in s palico v rokah je zapustil krojaški mojster Ošival svoje rojstno mesto. »Z Bogom, ti staro, revno gnezdo! Ne boš me tako hitro spet videlo! Grem poiskat večjo gospodo, ki bo bolj plačevala mojo umetnost.« Tako se je poslovil od svojega rojstnega kraja, ko se je zadnjič z griča ozrl na njegove strehe in stolpe. In odšel je daleč, daleč ter

vedno izpraševal, kje bi našel dovolj veliko gospodo — čim večja bi bila, tem bolje.

Nekega dne je prišel do prastarega gozda. Dolgo je taval po njem, dokler se ni nazadnje celo izgubil. Objela ga je noč in pripravljalo se je k nevihti. Kar opazi skozi drevje medlo svetlobo, ki je prihajala iz nekake hiše. Brez pomisleka pohiti skozi odprta vrata v temno sobo, ki so jo le slabo razsvetljevala tleča polena na ognjišču.

Naš krojač vljudno pozdravi, a iz teme ni bilo nikakega odgovora; prav nič ni mogel razložiti, tako medla svetloba je vladala v prostoru.

»Ker tedaj niste doma, dragi sosed, dovolite mi, da se v vaši odsotnosti tu naspim,« je spregovoril vljudni krojač, sedel na nekako vrečo, dal torbo pod glavo in kmalu zaspal.

Ko se je zarana prebudil, je z grozo opazil, da to, na čemer je spal, ni bila nikaka vreča, ampak le roka moža-velikana, ki je ležal in spal. Hipoma se velikan zgane, pretegne in vstane. Tedaj opazi krojača.

»Glej, glej! Saj se mi je zdelo, da po meni nekaj leze,« je zagodrnjal. »Odkod si se pa ti vzelo, človeče? Že dolgo nisem nobenega takega jedel!«

Mojster Ošival je od samega strahu klecnil na kolena in jecjal: »Jaz — jaz — jaz — jaz — nisem užiten, milostni gospod, vi se izvolite motiti.«

»Pa čemu bi sicer bil?« je radovedno vprašal velikan.

»Jaz — jaz — jaz sem krojač, milostljivi gospod, a krojači niso užitni,« se je izvijal preplašeni mojster.

»Kaj, krojač praviš, da si! O, krojači so pa zelo okusni! Imeli smo tu že enega. Šival nam je obleko; le škoda, da smo ga pojedli. Raztrgani smo, da nas je kar sram.«

»Vidite tedaj, milostljivi gospod,« je prigovarjal krojač velikanu, »jaz bi vam vse sešil in zašil. Ako me pa izvolite pojesti, potem boste izvolili to obžalovati.« Velikan nekaj časa premišlja, potem pa reče: »Saj res! Čakaj, fante, mi boš pa nekaj zašil. Bil sem namreč onega dne pri sosedu Golijašu in mi je dejal: Kleofaš, pojdiva obiskat Zabijaša! Tedaj sem pa opazil, da je moja suknja vsa strgana. Golijaš mi je nato posodil svojo, a glej, odtrgal se mi je rokav. Če mi ga prišiješ, ti bom dobro plačal.«

Krojač je veselo obljubil in že ga je velikan postavil na tako veliko mizo, da bi bil na njej lahko voz obračal. Vrgel mu je velikansko suknjo in mu naročal: »Toda šivati moraš s celo nitjo, to ti povem! Ako nit utreš, bo delo zanič in potem bo po tebil.«

»Dobro, dobro, milostljivi gospod!« je jecjal prestrašeni mojster, ki se mu je pred očmi kar tema delala od samega strahu. Bilo je to grenko delo, kajti pri vsakem vboju je moral povleči vso nit s klobčiča. Begal je pri tem po mizi sem in tja, da bi bil kmalu dušo izgubil. Bil je že mrak, ko je ves upehan in onemogel dovršil delo. A velikan ga je za to tudi dobro plačal, kajti dal mu je kos zlata, velik kot hlebec.

»Zdaj nesem vrnit suknjo Golijašu,« reče velikan, »ti pa medtem poišči zlati čopek, ki se mi je utrgal pri kapi. Ko se vrnem, ga prišiješ.«

Ko je nato velikan odšel, se je mojster Ošival pokrižal, hitro spravil svoj hlebec zlata v torbo, popadel čepico in palico ter zbežal od tod, kar so ga noge nesle. Niti na um mu ni prišlo, da bi se plazil po kotih ter brskal za velikanovim čopkom. Sicer je bil zdaj pri zadosti velikem gospodu, a predobro so mu še zvenele v ušesih njegove besede, kako okusni da so krojači. Bežal je po najtemnejšem gozdu, ni ne jedel ne spal, bežal je kar naprej vso noč. Proti jutru je videl, da postaja okrog njega svetlejše, kakor da bi bil na robu gozda, a tolažil se je s tem, da pride kmalu do ljudi. Že je upal, da je na varnem, kar zagleda, da mu prihajajo naproti trije strašni velikani: njegov dobri znanec Kleofaš, a za njim dva prav tako velika gospoda, brezdvomno njegova tovariša Golijaš in Zabijaš.

»O, glejte ga, našega preljubega krojačka,« je veselo zagodel Kleofaš, »kar ni me mogel dočakati in nam caplja naproti.«

»O, kako srčkan ocvirček!« se je veselo obližnil velikan, ki ga je krojač že po suknji poznal, da je Golijaš.

»O, ti mali možiček, iz same ljubezni bi te najrajši pojedel,« je zarjul tretji teleban, očitno Zabijaš, najgroznejši izmed vseh treh.

»Ali si našel moj čopek?« se je obupanemu mojstru nasmehnil Kleofaš.

»Jaz — jaz — jaz ga grem kupit v mesto, milostljivi gospod, v vaši koči ga ni,« se je izgovarjal krojač, ves trd od strahu.

»Kaj, da ga ni tam, ti zvitorepec! Le vrni se in išči, mi te ne pustimo kar tako, fantiček moj,« se mu je smejal Kleofaš.

»Jaz — jaz — jaz moram iti tudi po gumbe, vam, milostljivi gospodje, jih mnogo manjka,« je jecljal mojster Ošival.

»E kaj gumbi!« je godrnjal Golijaš, »tisti krojač, ki smo ga pojedli, nam je prišil kar jelove storže namesto gumbov.«

»Toda, milostljivi gospod, storži niso več moderni,« je drgetal nesrečni krojač.

»Kaj nas briga moda! Ali misliš, da norimo za modo? Ti fante, nisi krojač za nas. Kaj pravita, prijatelja, ali bi ne bilo bolje, da ga pojemo,« je predlagal Zabijaš.

»Kar pojemo ga! Meni daj-te noge,« se je oglasil Golijaš.

»Jaz bi pa rad pleče,« si je izbiral Zabijaš.

»Jaz imam pa najraje glavo,« je prikimal Kleofaš, pograbil mojstra z dvema prstoma in vtaknil njegovo glavo v usta, da bi jo pokusil. Obup je dal krojaču toliko moči, da se je izmuznil velikanu izmed prstov in skočil naprej — ali, o groza! skočil je velikanu naravnost v žrelo, tako da ga je Kleofaš kar celega naenkrat požrl. Ali sta bila ostala dva ljudožreca s tako delitvijo zadovoljna ali ne in kaj se je dalje zgodilo, krojač že ni več

videl, ker se je tisti hip onesvestil. Ko se je zopet zavedel, je začel okrog sebe tipati po Kleofaševem želodcu. Prostor je bil velik in mojster se je bal, da ne bi utonil kot miš, če se velikan po takem zajtrku pošteno napije. Ko je pa krojač otipal, da je njegova glava še cela in da ima še vedno škarje za pasom, je takoj vedel, kaj na stori. Urno se je lotil dela. Naj stane kar hoče, mora se prestriči skozi velikanovo mast in meso, da prileze čimprej iz želodca. Njegova sreča je bila, da je velikan med to operacijo spal, a druga sreča je bila, da si je mojster napravil pot zadaj na hrbtu, da ga velikan ni mogel videti, ko je lezel ven, četudi bi bil zbujen. Ko je naš Ošival prilezel ven, se je hitro spravil v kot, kjer je velikan hranil drva. A kako se je začudil, ko je tam v smeteh našel zlati velikanov čopek, prav tistega, ki ga je bil velikan izgubil s svoje kape.

»Ta krojač me kar ščegeče po želodcu, moram se napiti,« je sam s seboj godrnjal Kleofaš, ki se je bil medtem prebudil. Pograbi čeber vode in jo izpije na dušek. Kar streslo ga je. »Brr, nekaj me boli v hrbtu. Nič kaj dobro se ne počutim. Tako mi je, kakor bi imel mrzlico. Moram si skuhati kamilic.« In že je brskal po drveh in pri tem opazil krojača. Ves začuden je Kleofaš na stežaj odprl usta, kar groza ga je bilo. »Ali si ti tu, krojaček? Odkod si se pa vzel?«

Krojaču ni bilo prav nič do šale. »Izvolili ste me med spanjem izbljuvati — toda, bodite veseli! Glejte, v vašem želodcu sem našel izgubljeni čopek z vaše kape.«

Kleofaš se je čopka tako razveselil, da je kar pozabil na bolečine v hrbtu. Seveda je takoj naročil krojaču, naj mu prišije čopek h kapi, toda

trdno, da se ne bo več odtrgal. Mojster je za to delo vzel veliko klobko močne niti. »Da bo bolj držalo,« je svetoval. A ker za tako šivanje ni bilo v sobi dovolj prostora, da bi mogel tako dolgo nit zategovati, je šel z nitjo pred kočo. Vdel je nato nit v šivanko, prebodel z njo čopek ter ga dal Kleofašu, naj ga drži. »Šele popoldne se vrnem z vbodom, kajti nit je skoraj miljo dolga,« je zatrjeval smehljajočemu se Kleofašu, ki je položil klobko kraj sebe in sedel s čopkom v roki zadovoljno na prag. Vesel je bil, da bo čopek zdaj res dobro prišit.

Premeteni krojač je šel z vdeto šivanko po gozdu vedno naprej, dokler ni došel do velike reke, po kateri je plavalo prevrnjeno deblo. Ujel je deblo za vejo, privezal nanj svojo dolgo nit in spustil nato deblo s privezani nitjo s tokom dalje. Tako se je nit vedno bolj odvijala, a Kleofaš je s čopkom v roki na pragu sede čakal, kdaj bo te niti konec, da se vrne krojač s prvim vbodom h koči.

Medtem je mojster Ošival bežal čez hribe in doline, dokler ni došel do svojega rojstnega kraja s hlebcem zlata v torbi. Od takrat je bil zadovoljen in nikdar več si ni želel k veliki gospodu.

Prevel † R. Žnidarčič.

Krista Hafner *Lepa Vida*

Živela je deklica, ki je bila lepa kakor sama jutranja zora. Ime ji je bilo Vida. Ker pa je bila tako lepa, so jo vsi le za lepo Vido klicali.

Ko je bila Vida stara osem let, je dobila bratca Markca. Takrat je bila njena mati bolna in ni mogla nikamor iz postelje.

Nekega dne je poklicala mati lepo Vido k svoji postelji in ji rekla: »Vzemi Markove plenice in pojdi z njimi k morju, pa jih tam operi. Jaz sem bolna in ne morem nikamor od doma. Glej pa, da se ne boš predolgo mudila. K morju zahaja črn zamorec in lovi mlade deklice, kakršna si ti. Vsako, ki jo dobi, odpelje s seboj na Špansko. Nikoli več se ne vrne domov.«

Vidi mamino naročilo ni bilo prav nič všeč. Raje bi bila ostala s tovarišicami na travniku in se z njimi igrala in plesala. Toda mama je mama in poslušati jo je treba. Nejevoljna je zadela škaf s plenici na glavo in odšla proti morju.

Ko je prišla do morja, je stalo sonce visoko na nebu in se ogledovalo v morski vodi. Razveselilo se je lepe Vide in jo pozdravilo: »Dober dan, Vida! Kako si pa danes lepa!«

In morski valčki so se zgrnili lepi Vidi k nogam in jo vabili: »Lepa Vida, poigraj se z nami!«

Tudi drobne ribice so priplavale k bregu in jo vabile: »Lepa Vida, poigraj se z nami!«

Še pisane školjke so odprle svoje pokrovce in govorile: »Lepa Vida, poigraj se z nami!«

Lepa Vida je odložila škaf, sezula šolenčke in stopila v vodo. Igrala se je z drobnimi ribicami in jih lovila za repe, jemala v roke pisane školjke in jih gledala, kako so odpirale in zapirale svoje pokrovice. Igrala se je z drobnimi kamenčki, gradila iz njih gradove v morskem pesku in sama ni vedela, kdaj je minil čas. Pozno je že bilo, ko se je ozrla po soncu in pomislila: »Zdaj moram pa prati, da bom še pred nočjo doma. Kaj bo pa mama rekla, ko me toliko časa ni?«

Vzela je v roko tenko pleničko in pričela prati. Pa se je hitro naveličala, jo odložila in sedla na pesek. Sama sebe je milovala in govorila: »Kakšna nesrečna deklica sem! Tako sem še mlada, pa moram že prati. Če bi sedajle prišel zamorec, kar z njim bi šla, čeprav na Špansko ali v deveto deželo. Tam mi gotovo ne bi bilo treba plenit prati.«

Komaj je te besede izgovorila, že je stal pred njo zamorec. Priklonil se je lepi Vidi, se nasmehnil, da so se mu pokazali beli zobje in rekel:

»Ne boj se, Vida, najlepša med dekleti. Prav v špansko deželo je prišel glas o tvoji lepoti.«

Vidi se je dobro zdelo, da jo hvali črni zamorec. Nasmehnila se mu je in ga pogledala s sinjimi očmi.

Zamorec pa je rekel: »Prekrasno barko imam, ali jo vidiš tam na morju? Na barki imam svetle bisere, ki jih je španska kraljica zate poslala. Ali jih hočeš pogledati?«

Vida je pomislila: bi šla ali ne bi šla? Spomnila se je materinega svarila, toda lepi biseri so jo mikali. Vprašala je zamorca:

»Ali me ne boš odpeljal s seboj na Špansko?«

»Kje nekil« se je čudil zamorec.

In lepa Vida je odšla z zamorcem na barko.

Na barki je bilo vse čudovito lepo. Pisane preproge so pokrivalo tla, svilnati zastori so obdajali stene in s stropa so visele zlate svetilke. Zamorec je odprl majhno omario in potegnul iz nje verižico svetlih biserov ter jih obesil Vidi okoli vratu.

»Kako si lepa v njih.« je sladko govoril in tleskal z rokami. »Na svetu še nisem videl tako lepe deklice.«

Lepa Vida je gladila svetle bisere in se gledala v zrcalcu na steni. Mahoma je začutila, da se barka ziblje. Ustrašila se je in pogledala zamorca.

Zamorec pa se je zlobno režal in govoril:

»Nič se ne boj, golobička moja. Samo k moji

gospodarici, španski kraljici, te popeljem. Tam se ti bo bolje godilo kot doma. Nikoli ti ne bo treba prati pleničk za bratca v zibelki. Po gradu se boš sprehajala in mladi kraljični kratek čas delala.«

Šest mesecev se je vozila lepa Vida z zamorcem po morju. V začetku sedmega meseca pa se je pripeljala v špansko deželo, kjer jo je sprejela španska kraljica.

Španska kraljica je oblekla Vido v lepo svilen obleko in ji rekla: »Moji hčerki, naši kraljični, boš družabnica. Z njo se boš sprehajala in ji kratek čas delala.«

In lepa Vida je postala dvorjanica na dvoru španske kraljice. Vsako jutro je čakala ob postelji, da se je mlada kraljična zbudila. Čez dan se je sprehajala z njo po lepih grajskih vrtovih. Zvečer ji je pela, da je mlada kraljična zaspala. Dobro se ji je godilo in pozabila je na dom.

Zgodilo pa se je, da je prišel na dvor španske kraljice kraljevič iz sedme dežele. Priklonil se je kraljici in rekel:

»Svetla kraljica! Prišel sem, da poiščem najlepšo deklico na svetu.«

Tedaj je stopila predenj mlada kraljična in rekla: »Jaz sem najlepša med vsemi.«

Kraljevič pa je odgovoril: »Ti si prelepa, svetla kraljična, zares. Tada Vida, ki za teboj stoji, še veliko lepša se mi zdi.«

Mlada kraljična je od jeze pobledele. In sklenila je, da mora lepa Vida s kraljevskega dvora.

Na skrivaj se je splazila v Vidino sobo in skrila svojo zlato verižico med Vidino obleko.

Drugo jutro, ko se je kraljična oblačila, je rekla Vidi: »Pojdi v mojo zakladnico in prinesi mi zlato verižico, posejano z dragimi kamni.«

Vida je odšla v zakladnico, pa se kmalu vrnila. »Svetla kraljična, zlate verižice ni nikjer,« je rekla prestrašeno.

Tedaj je kraljična stekla k svoji materi in ji tožila, da so ji ukradli zlato verižico.

Kraljica se je stogotila in je ukazala preiskati ves grad. Kmalu so našli verižico med Vidino obleko.

Kraljica je jezno pogledala Vido in ji rekla: »Vida, lepo je tvoje lice, a črno je tvoje srce. Doslej si bila moje hčerke družabnica, zdaj boš postala grajska perica.«

In ukázala je, da so slekli Vidi svilen obleko in jo oblekli v raševino.

Vida je stala ob morju in prala in bridke solze so ji tekale po lepem licu. Tožila je ribicam v vodi: »Ribice moje, ali ste že videle kdaj deklico, ki je bila nesrečna, kakor sem jaz? Imela sem lep dom in skrbno mamico, pa je nisem ubogala in sem se raje igrala kot bi bila za bratca pleničke prala. Zdaj pa moram biti na tujem; vse so mi vzeli, še dobro ime, in usojeno mi je, da bom za vedno tuje perilo prala.«

Drobne ribice pa so molčale in dalje v morje splavale. Vida pa se je od same žalosti sesedla na morski pesek.

Tedaj je zaslišala poleg sebe drobno čivkanje in tenak glasek ji je govoril: »Čiv, čiv, lepa Vida pa ob morju sedi in se bridko solzi.«

Vida je začudena dvignila oči in zagledala drobno lastovičko, ki je sedela poleg nje. Veselo jo je pozdravila in vprašala: »Povej, ljuba ptička, odkod prihajaš?«

»Iz daljne dežele,« je odgovorila lastovička. »Od tam, kjer si ti doma. Pri vas sem živela in pod vašo streho sem gnezdece imela.«

Lepa Vida se je drobne ptičke pristrčno razveselila. Objela jo je in pogladila po mehkem perju ter jo vprašala:

»Povej ptička, drobna lastovička, ali si videla mojo mamo?«

»Sem,« je odgovorila lastovička.

»Pa še to povej,« je dalje spraševala lepa Vida, »kaj dela moja mama?«

»Po morju se ozira in za svojo hčerko, lepo Vido, solze preliva.«

»In moj oče? Ali si videla tudi njega?«

»Sem. Po morju pozi barko in tebe išče.«

Tedaj se je lepa Vida k lastovici sklonila in ji naročila: »Zleti, drobna ptička, zleti in poišči ga in mu povej, kje si me našla. Reci mu, naj hiti, da me še živo dobi.«

Lastovička pa je zaščebetala: »Dolgo je še do tega, da se vrnem domov. Naroči morskim valovom, da ga poiščejo. Oni pretečejo vsa morja.«

In lepa Vida se je sklonila k morskim valovom in jih zaprosila: »Valčki, ki po vseh morjih hitite, mojega očeta poiščite in ga k meni pripeljite.«

Morski valovi so se priklonili lepi Vidi, zašumeli in se odpravili preko morij, da poiščejo njenega očeta.

Iskali so ga sedem dni, osmega pol in ko so ga našli, so mu sporočili Vidino naročilo.

Osmega dne je Vida zopet stala ob morju in prala. Zdaj ni več jokala, le na mater in očeta je mislila in na svoj ljubi dom tam daleč za devetimi morji. Ali ga bo še kdaj videla? Žalostno je vzdihnila.

Ozrla se je po morju in zagledala barko, ki se je bližala obrežju. Na barki pa je stal mož v preprosti kmečki obleki in veselo mahal lepi Vidi.

Vida je veselo vzkliknila: »Moj oče!« In ni počakala, da bi barka na obrežju pristala. Kar v vodo je stopila, da je prej očeta poljubila.

Oče pa je dvignil svojo hčerko na barko in skupaj sta se odpravila proti domu.

Doma je mati še vedno stala ob morju in jokala. Ko jo je Vida zagledala, je komaj čakala, da je barka pristala. Skočila je k materi, jo objela in zaprosila: »Odpusti mama, da nisem tebe poslušala in sem se raje z ribicami igrala. Hudo sem bila tepena. Zdaj vem: domovina je na vsem svetu le ena.«

Skupaj so odšli domov, kjer jih je v zibelki pozdravil mladi Marček. Vida pa je okoli zibelke zarajala in zapela:

»Na svetu pač lepšega kraja ni
kot dom, kjer zlata mati živi.«

Otroci

Cesta se svetlika od dežja. Luže zrcalasto sijejo.

Po poti prikoraka mali Jožek. Ves okrogel in vesel se racasto pozibava. Rdeča lica, velike rjave oči, krepke debele ustnice, širok nos, še zardela ušesa, vse se na njem smeje, vse je živo in veselo!

Jožek hiti. Koliko dela ima! V vsako lužo mora skočiti, da brizgne blato na vse strani. Ko stoji v luži, zacepeta z nogami in se zadovoljno hahlja, ogledujoč svoje oškropljene zamazane hlače.

Tedaj prisopiha Anžek. Bled je in suhljat, temnih, živih oči. Pred vsako lužo se sunkoma ustavi in pogleda vanjo kot v zrcalo, pokima, se zamišljeno nasmehne in gre dalje.

Tedaj: »Čof!«

Pred nosom mu skoči Jožek v lužo in ga obrizga.

Anžek zardi, vendar molči in čaka, da debelušček stopi iz vode. Potem pogleda vanjo in odkima z glavo:

»Ti, to ni prav! Včasih se moramo tudi reveži ogledati in videti, kakšni smo! Veš, te luže so božja zrcala! Kako se vse lepo vidi v njih! Hiše so na glavo postavljene in človek strmi začudeno nanje, kot bi gledal nekaj daljnega in lepega. Pa sebe si lahko ogledaš v luži ... Ti pa ta zrcala pobijaš, da ne vidim drugega kot samo blato.

Jožek se zareži, skoči spet v lužo in brca po nji kot živo žrebe ter se glasno smeje svojemu starejšemu bratu, saj se ga nič ne boji, kajti Anžek je miren deček in niti muhe ne ubije.

Po poti jo prireže Janček. Gosposki je in lepo oblečen. Letovišcar je in zaveda se svojega dostojanstva. Moško stopa proti dečkoma.

Ko ga Jožek zagleda, mu pokaže jezik, a Anžek krikne:

»Pojdi, greva domov!«

Oba začutita nekaj tesnega pri srcu. Večkrat sta bila zavoljo Jančka že tepena. Ta je bil trmast in hotel je imeti vedno prav.

Jožek in Anžek se primeta za roke in počasi odkorakata. Ko sta že precej oddaljena, se spustita v tek.

Janček ostane sam. Vabljava je luža, v soncu se mu smeje. Cesta je prijazna, polna mehkega blata. Kako lahko bi si iz kamenčkov in blata sezidal grad! Toda kaj, če si sam!

In deček se spomni svoje mame, ki ga je vedno svarila, da mora med otroki biti prav tak naravni otrok kot so otroci sami, kajti vaška deca ne bo zaradi njega postala drugačna. Kmečki otroci se pač zavedajo svoje prostosti in se čutijo vsi enaki!

Tisti hip je postal Janko ves ponižen in žalosten.

Mamut

Velik je kakor mamut.

V Planici imamo mamutsko skakalnico.

Mamut, mamutski! Odkod te besede? Kaj pomenijo?

Mamut je orjaški slon, ki je živel pred več sto tisoč leti po oseb severni, srednji in južni Evropi, Aziji in Severni Ameriki, ki jih je tedaj pokrival debel led. Polagoma je začel led kopneti. Umikajočemu se ledu so sledile črede mamutov do njegove sedanje meje, t. j. do severne Sibirije in severne Kanade. Tu najdemo največ teh mrtoih živali.

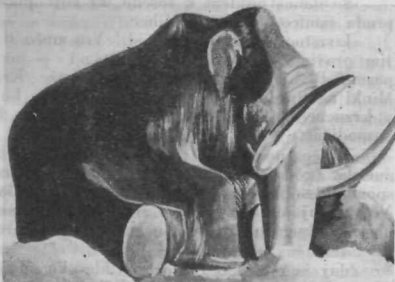
Kakšni so ti kraji?

V severni Sibiriji ne uspeva niti drevje niti grmičevje, temveč le lišaji, ker so tla večno zamrznjena do približno 60 cm globoko. Ta pusti del Sibirije imenujemo tundra. Na jugu prehaja tundra v tajgo, porastlo s smrečjem. Tudi v tajgi so tla stalno globoko zamrznjena. Le v dveh do treh poletnih mesecih se odtale samo toliko, da dopuščajo življenje najskromnejšemu drevju. Ta plast, ki se v kratkem in hladnem poletju odtaja, je tenka. Pod njo leže plasti peska, proda in glin, ki imajo v sebi zakopana vsakodnevna starodavna živalska trupla, med njimi tudi mamutska. Te plasti so bile naplavljenе oziroma nasute v ledenih dobah in so tedaj takoj zamrznile. Pozneje so se nasipale nanje druge plasti, tako da so prišle v nižje lege, kamor ne seže več sončna toplota, in se zato niso odtalile nikdar več.

Kakor pač vse reke, spreminjajo tudi sibirske reke svoj tok. Počasi a vztrajno glodajo svoje bregove in izpodjedavajo te nižje, pred več kot 100.000 leti naplavljenе plasti. Včasih se v dolnjih plasteh že izpodkopani, a zaradi zamrznjenja še vendar trdni bregovi, usujejo v velikih plazovih. Ob takih prilikah se večkrat prikažejo že zdavnaj izumrle živali, zakopane v tem zmurnjenem pesku. Tako je n. pr. leta 1799. naplavila reka Lena na prod v svojem izlivu do zdaj največjega znanega mamuta, kjer je to bajno pošast zagledal siromašen ribič. Kljub temu, da je bil ta nestvor več kot 100.000 let zakopan v ledu, je bilo njegovo meso tako sveže, kakor da bi bil pravkar poginil.

No — in kakšen je ta slon v podrobnosti?

Prav podoben danes v vroči Indiji živečemu slonu. Saj imata oba istega pradedu. Razliko med obema povzroča predvsem razlika v podnebj, v katerem živi indijski slon in je živel mamut, ter drugačna prehrana. Tako je imel mamut kočnike, sestavljene iz steklovinastih ploščic, do 50 po številu, tako da so bili zelo pripravi za žvečenje težje prebavljive, trde rastlinske hrane. Razen tega je imel mamut topel, svetlo rdečerrjav kožuh s skoraj pol metra dolgimi kocinami in masten rep, kar ga naj bi vse ščitilo pred mrazom. Razen tega se je od svo-

Mamut, skoraj do kraja izkopen iz sibirskega ledu. Meso je bilo tako sveže, da so ga jedli psi. V oklih so našli v razah rastlinske ostanke zadnje mamutove pojedine.

jega indijskega sorodstva razlikoval še po svoji znatno večji velikosti, saj je dosegel preko štiri metre hrbtne višine in je imel do štiri metre dolga okla, ki sta bila močno ukripljena, včasih skoraj v krogu zavita. Kost teh oklov je že pred davnimi časi prišla na Kitajsko, kjer se zdaj občudujemo prastare slonokoščene umetnine. Po prapljicah, ki so jih skovali sibirski prodajalci mamutskih okel, so to kost pridobivali od »podzemskih« glodalcev. Mamutska »kost« ni tako lepa in dragocena kot slonova kost. Stotisočletno ležanje v ledu jo je napravilo raskavo in krhko.

In zdaj še vprašanje: Zakaj so izumrli ti velikani?

Če beremo opise lovov na slone, ki jih prirejajo z velikim uspehom današnja afrikanška zamorska plemena s svojim neverjetno preprostim orozjem, bomo razumeli, da so tudi mamuti postali žrtev najbolj prebrisaneга kroloka vseh časov, naših pradedov iz konca ledene dobe.

Leopold Paljk

S čim boste krmili vašo »živinico«?

»Ko imate hlevček urejen, si nabavite še živali. Jesen je najprimernejši čas za to. Obiščite znanega rejca kje v bližini in ga povprašajte, če vam lahko proda samico. V tem času imajo namreč kuncerejci plemenskih živali na izbiro. Prepričan sem, da vam bodo živalco prodali za majhen denar. Morda vam jo bodo pa celo darovali. Vedite, da so med rejci malih živali srčno dobri ljudje, ki ne goje živalice toliko zaradi osebnih koristi in dobička, ampak zato, ker ljubijo živalce in imajo z njimi prav posebno veselje.

Nikar se ne bojte stopiti prednje! Korajžno jim povejte, čemu ste prišli. Lepo vas bodo sprejeli, ko jim pojasnite, da nameravate gojiti domače kunce in bi zato radi dobili plemensko samico. Starejši rejci se še prav posebno razveselimo, če moremo rejcu začetniku na kakšen način pomagati.«

»Še danes pojdem k sosеду, ki goji »plavčke«, in ga poprosim, da mi proda samico,« modruje Mihec.

»Izvrstno, Mihec! Kar pojdi! Vso srečo ti želim! »Plavčki« — pravilno jim pravimo modri dunajčani — so za začetnike kaj primerna pasma. Redimo jih zaradi mesa in kože. Krzno bo mamica našla sestri Minki na zimski plašč. To bo Minka vesela, ko bo hitela v nedeljo v cerkev v krznemem plašču, kot ga navadno nosijo le imenitne mestne gospe in gospodične.«

»Mihec, ne pozabi povedati sosеду, da bi rad samico iz »marčnega« gnezda. Zgodaj spomladi skoteni mladiči so sedaj že lepo razviti in zgodaj spomladi za pleme sposobni. Vzemi s seboj košaro, kamor boš položil samico. Ne vzdiguj je za uhlja, ker živalco to boli, ampak jo primi z eno roko za uhlja, z drugo pa za kožo na hrbtu ter jo previdno položi v košaro!«

Zdaj ima Mihec živinico v hlevčku in jo pridno krmi. Kaj mislite, s čim? On ve, da kunce kaj radi jedo vsakovrstno zelenjavo. Prav nič niso izbirčni. Žro vse, kar jim pride pod zobe. Kuhinjski ostanki so šele prava poslastica zanje. Krompirjeve olupke, surove ali kuhane, pomeša Mihec z nekoliko otrobi in položi v koritce za mehko krmo. Preden gre v šolo, naroči mamic, naj spravi za njegove »zajčke« grahove luščine, kumarčne in bučne olupke, ostanke špinace, solate, radiča, korenja, zelja in ohrovt.

Na vrtu nabira liste pese, zelene in repe ter jih nosi svoji »živinici«. Na zelniku izruje vse zelnate šture, ki jih domači kunci tako radi glodajo, saj Mihec ve, da spadajo domači kunci h glodavcem. Če bi jih krmil vedno le z mehko hrano, bi zrastle živalcem zobje tako močno, da bi še gobčkov ne mogle več odpirati. Zato jim je treba večkrat položiti v kletko bukove, vrbove, jelševe, lipove ali topolove veje. Pa tudi veje in vejice sadnega drevja, zlasti jablan, naš dolgoušec zelo rad gloje in si na njih brusi zobe. V sadovnjaku pobira fant odpadla piškava jabolka, hruške, češplje in drugo sadje ter poklada to domačim kuncem. Pridno žanje sočno travo in defeljo, ki jo kunci tako radi jedo. Prav tako jim je všeč plevel, zlasti koprive, regrat, trpotec, rman, lapuh itd. Niti listov dalij, nagljev in marjetic ne zavračajo. Zelo radi imajo korenje, pa tudi repo, peso in podzemeljske kolerabe. Kdor redi večje število domačih kuncev, naj posadi spomladi tako zvani krmilni ohrovt, ki zraste do 1.70 m visoko. Ker je zelo neobčutljiv za mraz, nam daje skozi vso zimo zeleno klajo. Liste in tudi kocen domači kunci zelo radi žró. Krmilni ohrovt uspeva v vsaki zemlji. Pri nas je še precej neznana rastlina, čeravno jo zelo priporočajo zlasti za mlečno živino. Omenjam še sončnice, ki jih gotovo vsi poznate. Liste in stebila dajemo kuncem, seme pa trosimo pticam pozimi. Naš Mihec ima že polno vrečo semena, ker ni samo vnet rejec malih živali, ampak tudi velik ljubitelj drobnih ptičic. Storite prav tako tudi vi, dragi otroci! Zdaj je čas, da nabirate bučne pečke in seme sončnic.

»Ali jedó domači kunci tudi seno?« me boste vprašali. »Seveda ga jedó in še prav radi. Dobro in zdravo seno je njih poglavitna hrana, zlasti pozimi. Pa tudi poleti morajo vedno imeti v jaslih seno na razpolago. Res je, da rajši žró zelenje, a vendar jim tudi seno dobro tekne in služi za boljšo prebavo. V jaslih naj imajo vedno nekaj sena.«

»Kaj pa oves?«

»Imajo ga prav radi.« Mihec že hiti k hlevčku, da jim ga natrosi.

»Kolikokrat na dan pa krmimo domače kunce?«

»Dvakrat, zjutraj in zvečer. Zjutraj jim damo n. pr. seno in korenje ali kakšno drugo zelenjavo, zvečer pa krompirjeve olupke, pomešane z otrobi, ali pa pest ovsa, skorjo suhega kruha itd. Naš Mihec jih krmí zjutraj ob 7. uri, preden gre v šolo, zvečer pa ob 6. uri. Saj tudi živalce hočejo red. Zato jih ne kaže krmiti, kadar se komu zljubi, n. pr. danes ob 7. uri, jutri ob 10. itd., ampak vedno ob istem času. Čim bolj bomo hrano menjavali, tem rajši jo bodo uživali. Nekateri rejci krmijo domače kunce tudi trikrat na dan: zjutraj, opoldne in zvečer. Prav je tudi tako. Trikratno krmljenje na dan se priporoča zlasti poletí, ko se zelenjava in mehka krma kaj hitro pokvari in skisa. Seveda jih lahko krmimo tudi pozimi trikrat dnevno. To pa zaradi tega, ker zamešana hrana in tudi korenje v hudem mrazu zmrzne. Zmrzla hrana pa je strup za živali. Kot rečeno, krmimo jih lahko dvakrat na dan na trikrat na dan. Ako jim pokladamo samo zjutraj in zvečer, jim seveda damo nekoliko več hrane, kot pa če jih hranimo trikrat dnevno. Živalce nikakor ne smejo stradati. Koliko krme potrebujejo, se ne da za vsak primer natančno določiti. Vsakdo kmalu spozna, kdaj imajo živalce dovolj. Ako ostaja čez pol ure v koritcih še kaj hrane, je znamenje, da dajemo preveč. Drugikrat zmanjšamo porcijo in tako zadenemo pravo mero. Vsak večer tudi nalijemo v posodico sveže vode. Nekateri sicer trdijo, da domači kunci ne pijejo vode. To pa nikakor ne drži. Prepričali se boste kaj kmalu, kako radi jo pijejo! Naš Mihec nikoli ne pozabi nanjo. Tudi vi, mladi rejci, storite isto! Ako boste v vsem posnemali Mihca, boste dosegli v kuncereji lepe uspehe.«

Čmrljeva družina

Nobena učna ali šolska knjiga nima čmrljeve družine tako verno popisane, kakor smo svoje dni in menda še današnje dni imeli to reč v glavi vsakoletni čmrljevske športniki. Moramo namreč tako pisati, zakaj danes živi vse samo v športu in od športa. Temu je šport kajenje, onemu tamle plapanje, izza vogla nam stopa naproti boksar, svoje vrste pretepač, delavnim je šport v delu in tako gre šport po svetu naprej od konca do kraja zemlje.

Pustimo šport v miru in se vrnimo rajši k proučevanju čmrljeve družine.

Navadno popisujejo po knjigah čmrlja, da je zajetnega, kocinastega telesa, da je lenuh in požeruh, da živi v majhnih družinah, da brenči in obletava coetice in jim izpija sladko strd in da za splošni blagor svojega in človeškega rodu nima prav nobenega posebnega pomena. Sploh nam prirodoslovci in tudi drugi pisatelji ubogega čmrlja bolj črnijo in blatijo, danes bi rekli z modernjšo besedo, da ga klevetajo. Dobro, da je čmrlj zadoosti mirnega značaja in poltrepljivo, sicer bi raznim klevetnikom že pokazal in jih tiral pred krovo sodnijsko ter zahteval raznih objav in preklicev in zadoščenj in še zahval, da je velikodušno opustil nadaljnje preganjanje in zasledovanje.

Proi naj pridejo na vrsto sivčki. Svoj dom imajo najrajši v mahu med travo. Vsi so sivi, odtod imajo tudi svoje častljivo ime. Postane so bolj majhne, zlasti mladiči so komaj taki kakor navadne muhe. Pa če so tudi majhni, so med vsemi čmrlji najbolj pridni. Če si rojen sladkosnedež, boš od sivčkov še najpoprej dobil in s slamico posrkal vsaj nekaj kapljic čmrljevega medu. Tudi hudi niso, ni se ti treba bati, da bi te opikali, če ne boš preneroden pri srkanju. Toliko medu ti seveda ne bodo nanosili, da bi ga mogel prodajati, samo za veselje ga boš malo pokusil.

Za sivčki bomo vzeli na muho črnčke. Po velikosti so črnčki s prvo rodovino v najbližjem sorodstvu. Oblečeni so pa v lepe črne kožuške, ki samo proti zadnjemu koncu na rahlo posive. Svoje sorodstvo s sivčki kažejo tudi v tem, da se večkrat z njimi združijo v eno družino. Kadar so si takole med seboj pomešani, izgube prvi kakor drugi svoje rodbinsko ime in vsi skupaj se predstavljajo svetu z imenom mešanica. V svojem nastopu so tudi črnčki zelo pohlevni. A če jih dražiš, boš pa vseeno odnesel zatečen prst v povračilo za svojo predrznost. Saj veste, kako je: vsak se za svoje boji in vsak svoje brani, pa naj bo človek ali pa čmrlj.

Zdaj se bomo pa seznanili z rodovino, ki je že hujše krovi. Njih ime je bilo v našem govorjenju tako, da ga skoraj ne upam semkaj zapisati. Gospodu uredniku bi podedal ime na uho, pa se ga bojim, da me ne bo prijel za ušesa. Zato naj jih samo na kratko popišem, kakšni so. Črni. Prav temno črni, kakor so oblečeni visoki gospodje ob najbolj slovesnih prilikah svojega življenja. Le tam na zadnjem koncu svojega trupelca nosijo čop svetlo ali pa tudi rdečkastorumenih kocin. Tudi njih dom je navadno v mahu. Satje pa radi zavarujejo s pokrivalom iz enakega blaga kakor je satje. To jih dela posebno imenitne. V tistih časih, ko smo še z njimi kupčevali, so bili tisti s pokrovcem na satju najmanj en krajcar več vredni. E, pa tudi hudi so. To je poskusil vsak, kdor se je z nerodnostjo pripravil k ogrebanju. Kako srdito so brenčali okrog ogrebalčeve glave, kako so se zaletavali vanj! Nemalokrat je bilo treba sredi dela vse popustiti in pobegniti in mirno čakati, da se je razdražena družina malo unesla in pomirila. Roka ravno ni odpadla, kogar je pograbil razsrjen čmrlj, bolelo je pa vseeno in prst je zatekel. Bolj mehkim dušam so se prikazale tudi solze v očeh. Tudi med

so srdito branili, kar so ga nabrali. Najbolj varno si ga posrkal, če ga je kaj bilo, če si vsa družino pogljal na pašo. A si se zato tudi vsej družini pošteno zameril. Vedno vznemirjanje in stikanje po medu ti je plačala s tem, da je čimprej pobegnila iz panja in so se v njem naselile mravljice. Z njimi pa ne veš, kaj bi počel. Grizejo, vse oblezejo, medu ne donasajo nič, pobrale in pojedle bi ga, če bi ga dobile...

Pozor! Posluh! Predstaviti vam moram namreč najlepšo družino čmrljevega rodu. Maksimov jih imenuje pisančke (Vrtec 1958/59, str. 115), mi smo jim bolj po domače rekli »krancmani«. Ostanimo pri pisančkih. Zakaj res so tako lepo pisani, da je veselje. Na hrbtu se vrsti proga za progo: črna in bela in siva in rumena. Pa so zato na svojo lepoto tudi ponosni. Pa kako! Njih stanovanje ni kar v mahu med travo, ampak prebivajo navadno pod zemljo, da so bolj varni pred mokroto. In pred vranami. Vrane so namreč zaklete sovražnice vsega čmrljevega rodu. Gorje, če kje iztaknejo njih gnezdo! Vse mora v franže. Mah razmečejo, satje razkavsaajo, za svoj ljubi domek se boreče čmrlje napadajo s svojimi kljuni, da je še mimo idočega človeka strah pogledati mrlice na bojišču in razdejanu domovje čmrljeve rodovine. Pisančki nimajo strahu pred vranami. Njih grad stoji globoko v zemlji. Pa ga tudi branijo. Pa kako! Če pride takole vsiljivo otroče in se hoče s silo polastiti pisančkove utrdbe, pa koplje in grebe v zemljo in prodira proti domačemu gnezdu. — povejte mi vi, ki ste bili sami priče, s kakšno ihto in s kakšno neustrašenostjo se ta živalca bori za svoj dom. Pribrenči ti na dan in v vedno gostejših krogih obletava nasprotnika in se vanj zaletava. Nema lokrat mora nasprotnik vsaj za hip popustiti svoje delo in četudi naposled s svojo premočjo in zvitostjo zmaga, sledove tega nečastnega boja čuti še dolgo časa povsod, kamor ga je zadela nasprotnikova sulica.

Če bi čmrlji kdaj volili kralja, verjemite mi, da bi ga izbrali gotovo iz pisančkovega rodu. Ne samo zaradi lepote in čedne postave, tudi zaradi hrabrosti in moči. V tem rodu zrastejo največji korenjaki in najodločnejši bojovníki. Že njih brenčanje ozbuja strah in grozo. Ko ti sivček ali črnček pribrenči na mladosti takole v rahlem soprančku, na starost pa z malo krepkejšim tenorjem, samo krepki in zajetni starci ti rahlo basirajo, te pisanček nahruli z mogočnim in renčecim basom, ki dobi samo takrat malo nežnejšo barvo, kadar se približuje vrtnemu ali travniškemu cvetju in se mu priporoča za tečno medeno ambrozijo.

Naštele družine čmrljevega rodu poživljajo po večini naše travnike in vrtove in se tudi na njih preživljajo. Bolj gozdove ali pa vsaj njih bližino pa ljubijo lešnički. Maksimov jim pravi rjavčki (istotam). Svoje ime so dobili od lešnikov. Pa ne zato kakor tisti hrošč, ki vrta naše lešnike in dela otrokom hudo konkurenco pri uživanju priljubljenih lešnikovih jedrc in ga zato prirodoslovci zmerjajo z lešnikarjem. Lešnički so dobili svoje ime od tega, ker so po svoji barvi podobni dozorelim lešnikom. S pisančki so si v najbližjem sorodstvu v tem, da imajo tudi oni svoje domove v zemlji. Najrajši se skrijejo pod kakšno korenino, da je težje priti do njih. Sicer so pohlennega značaja, ali kadar so razdraženi, kar nič ne zaostajajo za pisančki. Prvo kakor drugo je vzrok, da imajo pred nadležnimi ogrebovalci še največ ljubega miru.

Čmrljeva družina! Kdor hoče obogateti, naj se z njo nikar ne ukvarja. Kdor se hoče sladkati z medom, naj ga pri sladkosnedih čmrljih nikar ne išče. Komur je pa za veselje, po katerem ga ne bo nikoli glava bolela, se pa sme z njo vsak čas seznaniti in ne bo nikoli obžaloval tistih nedeljskih uric, ki jih bo presedel ali preležal pri svojih čmrljih...

A. Zakrajšek

V šoli

*Zamišljeno vse piše
in v pisaneke tišči,
pa v hipu molk pretrga
veseli: Hi-hi-hi!*

Učiteljica:

*»Kaj pa je tebi Tonče,
da ti je počil meh
in vsul se je iz njega
tako nenaden smeh?«*

Tonče:

*»Oh, prosim, gospodična,
ne bódite hudi —
doma sem bil in mislil,
da v šoli me več ni.*

*Tam zgodbo mi je mama
o muhi pravila,
kako se je po robu
komarju postavila ...*

*Kar samo mi uide —
že spet mi bo — hi-hi —«
Zdaj s Tončkom gospodična
in razred se smeji.*

Spisi Durekovega junčka V javnost dal Franjo Lincek

Kako bi se vozil v Ljubljano

Ljubljana je baje dolga vas, ki ji pravijo danes mesto. Stoji tam, kjer so posekali šture ter nasadili hiše. Eno tako hišo so raztegnili v zrak in ji pravijo nebotičnik. Ako bi hotel v Ljubljano, bi moral na vlak. Oče pravi, da se vleče v Ljubljano peš kakor konjsko črevo, ki nima konca.

V Ljubljani so kranjski Janezi, ki nosijo rdeče marele, kadar sije sonce. Če pa dežuje, gredo domov. Moj oče pravi, da so Janezi ljubljanske srajce. Pravi tudi, da gre tak Janez vedno stat za dimnik, kačar mu pere mati srajco. Kajti ima samo eno. Jaz pa imam dve srajci, samo ob nedeljah obleče eno oče.

Ako bi hotel v Ljubljano, bi moral imeti prej nekaj denarja. Moj oče pravi, da v Ljubljani še pljuniti ne smeš brez denarja. Osirnikov Matija, ki je mežnar pri šentlenartski podružnici, je lani tudi hotel v Ljubljano, in sicer ga je vleklo na velesejem. Ker pa Matija ni imel dovolj denarja za vlak, je prinesel gospodu postajenačelniku 20 jajc, da mu da vozni listek.

Gospod postajenačelnik je bil previden mož. Obsvetil je z žepno svetilko vsako jajce, železničarji imajo dobre oči, in kmalu je dobil Osirnikov Matij pet zaprtkov v glavo in na klobuk. Ljubljane pa ni videl in tudi Ljubljana njega ne. Zato so potem zaprli velesejem. Osirnikov Matija je bil jezen kakor zelen kuščar in se je zato oženil.

Tako kakor se je vozil Osirnikov Matija v Ljubljano, se jaz ne bi hotel. Jaz bi se postavil poleg postaje in bi čakal na vlak. Potem bi hitro vstopil in bi rekel tistemu generalu, ki pregleduje vozne listke:

»V Ljubljano grem na velesejem!«

Prej pa bi si že doma vrezal iz lepenke dva listka. Na enega bi napisal: V Ljubljano, na drugega pa Iz Ljubljane nazaj domov. Denar bi imel v žepu in sicer za hrenovke. Hrenovka je lepa klobasa iz mesa, ki ga mesarji potisnejo v črevo, zraven pa nadevajo nastrganega hrena. Moj oče je kupil nekoč na živinskem sejmu hrenovko, ki je bila znotraj zelena kakor sveža detelja.

»Trave že ne bom žrl!« je zavpil oče, »saj nisem krava!« Pa je vrgel hrenovko klobasarju nazaj v kotel. Ali gospod klobasar je bil dober mož.

»Le jejte, očka!« je dejal ter potegnil hrenovko nazaj iz vrele vode. »Ne bom je zaračunal, če umrjete! Včeraj sta se zastrepila samo dva, sedem pa je ostalo živih, le želodce so jim izpraznili! Vi ste krepak možakar, to vidim! Pet takih hrenovk vas ne bi spravilo v grob!«

»Tisto pa!« je povedal oče in pogoltnil hrenovko. Polovico je dal meni in oba sva ostala živa. Zato je moral oče takoj plačati. Škoda, da se nisva zastrepila! Potem bi jo bila dobila zastonj.

General, ki gleda in ščiplje vozne listke za Ljubljano, ima rokavice in lepe svetle klešče. Rokavice ima zato, da ne okuži potnikov. Kajti, če jih ne bi imel, bi dobili vsi potniki, ki gredo v Ljubljano ali grižo, koleri ali oslovski kašelj in bi lahko mrtvi prisopihali v Ljubljano. S kleščami pa dela luknje in če je kje kak žebelj, ki je potniku raztrgal hlače, ga tudi zabije.

V vlaku ne smeš tiščati glave skozi okno, da ne vržeš nasprotnega vlaka s tira ali pa da ne nagneš vagona preveč na eno stran.

Moj oče pravi, da so Ljubljančani imenitni ljudje in da spravijo vso Ljubljano v slavoloke in zastave, ako pride k njim kaka visoka živina. Jaz bi jim takoj rekel, da sem slon ali kit. To bi me gledali! V hipu bi bila vsa Ljubljana v zastavah in smrekah!

Kako nastaja zemlja

Ni lažje naloge kakor je ta. Zemlja nastaja na več načinov. Kjer je že zemlja, tam ne nastaja več, ampak nova prihaja zraven. Kdor še ne ve, temu povem: zemlja nastaja tako, da rijejo krti pod zemljo ter jo spravljajo navzgor, kjer naredijo velike krtine.

Pod največje krtino ima krt svoje mlade. Mladi krti še ne rijejo, ker bi preveč kihali. Zato jih stari krt načene spat, kadar rije ter vlačí zemljo na vrh. Ko je krt naredil že dovolj krtin, vzame moj oče grablje in poravna vse krtine. Tako nastaja zemlja na našem travniku.

Pri sosedu Gašparju pa je nastala zemlja na drug način. Sosed Gašper je vozil namreč zemljo na svoj vrt iz občinske gmajne. Na gmajni se je kup zemlje vedno manjšal, na vrtu pa rasel. Gašparjev vrt je nastal torej iz občinske gmajne.

V šoli smo se učili, da je nastala zemlja tako, da so potoki pohasali na hribih prst ter jo zanesli v dolino. To ne bo držalo. Ravno v šoli sem

videl, kako so vozili za šolski vrt obcestne kupe, ki jih je nagrabil cestar. Potok se še zmenil ni, da bi basal cestno zemljo in jo nosil k šoli.

Pač pa si je nesramni potok zmisli letos nekaj drugega. Po velikem nalivu je poleti narastel ter jo ucvrl, tebi nič meni nič, kar mimo šole in preko gred. Debelo je gledal drugi dan naš gospod učitelj, ko je opazil, da mu je odnesel potok vso zemljo, le kamenje mu je pustil za spomin.

Tedaj sem pristopil jaz, da bi ga tolažil.

»Vidite, gospod učitelj,« sem rekel, »da ne prinaša potok zemlje, ampak ravno nasprotno — krade jo! Pametnejše bo, ako zasadite na vrt raje krte, pa vam bodo takoj narili velike kupe zemlje, kamenje pa zavlekli v svoje rove, da ne bodo mogle miši za njimi. To bi bilo eno. Ali pa počakajte, gospod učitelj, mogoče si zmisli potok kdaj, pa jo udari po isti poti nazaj kakor je prišel. Takrat ga zgrabite za ušesa, da vam prinese zemljo nazaj! To bi bilo drugo!«

Ali gospod učitelj se ni strinjal z mojimi predlogi. Zmajal je z glavo ter mi dejal:

»Jurek, ne bodi vedno tak Durek! Pojdi raje delat luknje v vodo in potem jih preštej! Da se pa ne boš kje zmotil, vtakni v vsako svoj nos in šteje glasno!«

Take naloge še nisem dobil nikoli. Stopim k vodi ter napravim prvo luknjo. Lahko je šlo. Toda, ko sem hotel vtakniti vanjo svoj nos, ni bilo luknje nikjer. Šel sem domov in prosil očeta, naj mi pomaga.

»Očka, ti delaj luknje in vtikaj vanje svoj nos, jaz bom pa štel!«

»Butec,« mi reče oče, »taka reč ni za sedaj! Počakaj na zimo, ko bo voda zmrznila. Takrat lahko napraviš lukenj za celo šolo in bo lahko vsak vtaknil svoj nos v svojo luknjo. Ti jih pa šteje!«

»Dobro,« si mislim. Drugi dan povem gospodu učitelju takole:

»Domače naloge, ki ste mi jo dali včeraj, nisem naredil. Bom jo šele pozimi. Sedaj ni čas za to. Takrat pa bom naredil za vsakega učenca eno luknjo tako veliko, da bo lahko vtaknil vanjo svoj nos. Za vas, gospod učitelj, pa bom naredil tako veliko luknjo, da boste lahko porinili v njo celo svojo glavo. Ko bo torej vsak tičal v svoji luknji, bom prišel štet!«

Ker smo se učili v šoli, da nastaja zemlja tudi iz poginulih živali, ki trohne v zemlji, sem prinesel s seboj mrtvega škorca, ki sem ga našel na cesti. Ponudil sem ga gospodu učitelju in dejal:

»Tegale mrtveca pokopljite na svojem vrtu, pa boste imeli zemlje na pretek!«

Kaj vem o padavinah

Vse, kar prileti izpod neba, je padavina. Brlitzgov Božo trdi, da je tudi kamenje padavina. Ako vržeš kamen v zrak, še ni padavina. A ko ti prileti nazaj na glavo, je prava padavina. Tudi zrela hruška je padavina, ako ti pade na glavo. Jaz bi rekel, da je padavina vse, kar ti pade na glavo.

Gospod učitelj misli drugače. On trdi, da je padavina dež, sneg, sonce, rosa in toča. Tako nam je razlagal: dež meče po nas vodo in če nimamo dežnika, smo mokri kakor miši. Sneg seje snežinke, ki iz njih lahko delamo kepe in se potem kepamo do trde teme. Sonce meče na zemljo žarke, rosa nam poslini deteljo in se zato krave napenjajo. Taki kravi, ki se napenja, moraš poriniti v gobec poleno, da široko zija in gleda kvišku. Tudi je dobro, ako ji zabiješ v trebuh žrebelj in ji vržeš v goltanec gnilo jajce. To kravi silno pomaga in je takoj zopet zdrava, če ne pogine.

Soseda Blaža je nekoč vrglo po cesti. Vsi so rekli:

»Rosne detelje se je preobjedel, mrcina, in sedaj ga nopenja!« Takoj skočim domov po velik žrebelj, da mu ga zabijem v trebuh. Ali tedaj se je Blaž že pobral in je meril cesto naprej proti domu.

»Mrha pijana, kod pa rogoviliš?« je zavpila nadenj njegova žena ter ga nabrisala z metlo.

»Neža, nikar ne bodi hudal« so jo tolažili ljudje. »Detelje je malo preveč povohal tvoj možiček, pa ga nopenja!«

»Avše avšaste!« je kričala Neža. »Kakšne detelje? Vina se je nažrl, capin! Saj ni krava, da bi se pasel po detelji!«

Tedaj sem vedel, da Blaža ni nopenjala detelja, ampak vino.

Tudi toča spada med padavine in zelo rada klesti koruzo. Moj oče vedno pravi, kadar sadi koruzo:

»Če bi vedel, da jo oklesti toča, bi raje sadil konjske figel!« Toda dosedaj ga še nisem videl, da bi jih sadil. Točo kmetje sovražijo in preganjajo. Jaz jo prištevam med škodljive živali.

Najljubša padavina nam je sneg, ki ga na poleti ni. Rajši bi ga imel poleti, ker bi me takrat ne zeblo v noge. Lahko bi se bosi kepali. Iz snega delamo tudi snežnjaka. Sneg se dela v megli in sicer je to dež, ki ga zebe. Ker nima doma peči, si obleče belo srajco ter skoči na zemljo. Ko drugi vidijo to, jo ucvro vsi za njim. Tedaj sneži. Oče reče takrat:

»Glej ga spaka! Berači se tepejo!«

Ako posije sonce, se prične sneg potiti in se poti tako, da se ves spoti in ga ni več niti toliko, kolikor imaš črnega za nohtom.

Lani je dobila mojega očeta ploha in se je prehladil. Takrat se je oče ravno tako potil kakor sneg, če je toplo. Že smo vsi mislili, da se bo ves raztalil, a se ni. Niti glava ni postala manjša. Pač pa je jedel štirinajst dni kakor volk. Sneg ničesar ne je. Pač pa ima rad korenje in oglje. Le pogledjte snežnjaka! Tudi metle in stari lonci mu pridejo prav.

Megle delajo babe Črbare na Donački gori. V piskrih kuhajo godljo, ki jo potem vržejo v zrak in iz nje se izmota temna štrena, ki leze mimo Boča na Pohorje.

V šoli pravijo, da to ni res. Jaz bi pa skoraj verjel. Da bi prihajale megle iz morja, je bosa. Saj tudi od nas ne hodijo megle na morje, ampak ljudje, da se tam kopljejo in sončijo. Morska megla ostane raje doma. Kaj bi pri nas, ko pa imamo tukaj sami padavine?

Ako kdo pade, še ni padavina, razen če je padel izpod neba. Najtežja padavina bo luna, kadar se bo zaletela v zemljo. Pravijo, da jo bo razčesnila na dvoje. Jaz bi takrat rad bil na tisti polovici, kjer bo sosedova tepka. Nikakor pa ne na tisti, kjer bo naša šola. Samo, da bi bil naš učitelj tako ljubezniv in bi mi vrgel na mojo stran šolsko žogo. Druga ne rabim in mirno čakam, kdaj se bo zaletela luna v zemljo. Čim-bum! bo naredilo in gospod učitelj bo rekel: »Zdaj pa le hitro domov! Za danes je šole konec!«

Začetki učenosti

Krista Hafner
Palček Peter

III.

Na gmajni na oni strani vasi so imeli cigani svoje šotore. Tja je prinesel Malhar palčka Petra. Postavil ga je na tla sredi največjega šotora. Mahoma je bilo okoli vse živo malih cigančkov in cigank. Čudili so se mu in tleskali z umazanimi rokami. Tako majhnega človeka še nikoli niso videli.

»Ali je majhen!« je vzkliknila mala ciganka Cipetačka.

»Ali je živ?« je hotel vedeti ciganček Cigumiguček.

»Živ,« je potrdil Malhar. »Kar v bedro ga všcipni, pa boš videl.«

Cigumiguček je ubogal in všcipnil Petra v bedro. Jezno je Peter zajokal in se vzpel na svoji zanki, da bi zgrabil cigančka za kuštrave lase. Zanka pa se je nategnila in stisnila Petra za roko. Žalostno se je sesedel na tla.

»Ali tudi govori?« je hotel vedeti tretji ciganček.

»Govori in celo poje,« je potrdil Malhar. »No, Peter, zapoj tisto lepo pesemco, ki sta jo z murenčkom pela, ko sem vaju zjutraj dobil na ozarah.«

»Nočem,« se je trmasto odrezal Peter. »Lačen sem.«

»Lačen? Mar bi rad jedel? Počakaj, prijateljček, saj še nič delal nisi. Pri nas si mora vsakdo svoj kos kruha zaslužiti.«

»Kaj bo pa delal?« je vprašal Cigumiguček.

»Pel bo in plesal. Lepše zna, kot ti, neroda. Lepe denarce nam bo služil.«

»Ne bom ne,« je jezno zacepetal Peter. »Tebi že ne bom pel in plesal.«

»Potem pa tudi jedel ne boš.«

Petru se je pobesil nos.

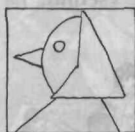
»Aha,« je rekel cigan. »Nič ne misli, da nam boš ušel. Pri nas je vsakdo trdno priklenjen, da ne more nikamor ubežati. Še misliti ti ni treba na kaj takega. Tudi medvedek Medek in opica Skokica že davno več ne mislita na beg. Ampak, saj ti ju še ne poznaš. Ta bosta odslej tvoja tovariša, ko boš pel in plesal. Zato te bom zdaj seznanil z njima.«

In Malhar je vzel Petra in odšel z njim na gmajno. Sredi gmajne je rastle velika bukev. Na njej pa sta bila priklenjena medvedek Medek in opica Skokica.

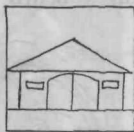
»Pri njih boš odslej spal,« je rekel Malhar in postavil Petra medvedu v uho.

K. Ahačič

Za pridne začetnike in bodoče umetnike

MICA

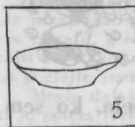
HLEV

KRAVA

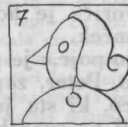
VILE

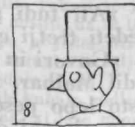
LATVICA

KANGLA

MATI

OČE

KO STOPI 1 V 2, ZAMUKA NAŠA 3. 1 PRIME ZA 4 IN NAMEČE 3 SENA. NATO POMOLZE 3 V 5. MLEKO PRECEDI V 6 IN GA ODNESE 7. 7 SKUHA MLEKO ZASE IN ZA 8. — 3 JE PRIDNA.

Upor med živalmi

V hlevu so se živali med seboj pogovarjale.

Krava je dejala: »Ti grdi ljudje! Malo sena, ovsenih plev in vode mi dajo dnevno, od mene pa zahtevajo vsak dan več mleka! Desetkrat toliko je vredno moje mleko, kot pa tista krma, ki mi jo namečejo v jasli. Potem pa še hočejo, da naj bom zadovoljna! Telička mi pa vzamejo, ko je star nekaj tednov. Ravno privadiva se skupnemu življenju, pa ti pride zavaljen mesar in hajdi pod nož! Najbolj zoprni so mi mesarji na tem svetu! Mu, mu, mo, to je grdo!«

V svinjaku, ki je v kotu hleva, pa se oglasi pujssek: »Misliš, da se meni boljše godi? Ho, še dolgo ne! Včasih, ko gredo domači na njivo, pozabijo name in ves dan dobim komaj enkrat jesti, prav kot tisti zločinci, ki morajo živeti ob kruhu in vodi. Pa ti pride zima. Ljudje bi se radi ogreli — manjka jim maščobe. Takrat se bodo spomnili name in klavec mi bo vzel življenje. Reci, ali ni moja usoda klavrnejša od tvoje!« Tedaj potочи pujssek krokodilove solze v prazno korito.

»Vidva se nimata čemu pritoževati!« reče putka. »Za vaju kar dobro skrbe, ampak jaz sem revica! Spomladi, ko sem imela dvanajst piščet, so mi dali samo kakšen dan malo hrane, drugače so pa popolnoma pozabljali name in na družino. To res ni lepo! — Vsak dan pa bi radi videli, da bi jim dala vsaj eno jajce, kadar pa jih pokrade sosedov Peter, pa bi najrajši videli, da bi znesla kar dve... Jaz sem sita tega življenja!«

»Kaj bi tarnali in se jezili,« je predlagal pes, ki je na vratih poslušal ta pritajeni pogovor. »Uprimo se!«

In vsi so soglasno sklenili, da se bodo uprli. Pes je začel močno zavijati, krava je mukala kot še nikoli, pujssek je začel skakati po svinjaku in je odtrgal korito, kokoš pa je začela kokodajsati, da je bilo joj.

Gospodar, ki je prišel s polja, je prestrašen stopil na prag. Živali so hile nemirne in lačne. Ni razumel takoj, za kaj gre. Potem pa je stopil v hišo in dejal dekli: »Živali bo treba nakrmiti, čisto smo pozabili nanje.«

Ko so se živali do sita najedle, so mirno polegale in pujssek je zakrulil z debelim glasom: »Pa se nam je le posrečil upor in zmaga je naša!« Potem pa vse tiho je bilo.

Svjatoslav

Bobiček v deželi sanj

Vsak večer gre Bobiček v deželo sanj. Tam žive metulji zlatokrili, ptice bisernice, po stezicah belih angeli se z zvezdami lovijo. Tu in tam pa lučke rdeče, modre se bleščijo, ko da je ves svet lep božji hram. Pa se Bobiček igra in hodi, teka, skače, kot na sejmu si izbira igrače, sede v avto, vlak, zajaha aeroplan, vrti ročice, poleti ko strela čez ves svet — zvezde plašne se umikajo, luna se pa čudi, čudi, — glej, tam spodaj gore, polje, sredi njega vozle belih cest se steka, vmes blešči se modra reka in smejlja se v lepi dan — o zares lepo je, biti Bobiček!

Ko pa v jutru beli dan posije, Bobičku se dežela sanj razbije. Gleda, gleda. V tesni izbi gnetejo se sestre, bratci. Oče šel bo znova na trg, morda najde kako delo. Mati išče po predalih, vse je prazno. Bobiček pa tehta, kje so sanje, kje resnica.

Janez in veter

Veter skozi drevje veje,
Janezu se nagajivo smeje:
»Janez, Janez, to ni nič,
saj si kot ujeti ptič!
Ves dan v klopi mi čepiš,
kremžiš se, grdo držiš,
čudne čačke se učiš.
Glej me, jaz pa križema postopam,
zdaj med drevje, zdaj med strehe se zamotam;
nima záme svet mejá,
pojdi z mano, glej, kako se sonce ti smehlja!«

Janez misli, pa premisli:
»Res je, veter, kakor praviš!
Ali ti brez mira tavaš,
škodo delaš, strehe premetavaš!
Z ukom jaz si belim glavo,
z ukom, ki odpira pot nam pravo,
pot nam pravo in resnico,
a resnici ni meja — saj je v večnosti doma.

Svjatoslav

Zazibalka

Težke ure
stiskajo dolino,
božje sonce
pada v pomrčino.

Spavaj, zlatek,
da ne bo te čuti,
saj ne morem
peti v tej minuti.

Jutri, jutri
pa bo vse drugače,
sama pesem,
vrisk in skok, igrače.

Ugasnile
bodo ure črne, —
jutri, jutri,
ko se očka vrne...

Župančičeva pesem »Zorica« v šoli

Nazorni prizor.

(Konec.)

Osebi: Majda, učenka.

Njen stric.

Majda: Zôrica, zôrica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram.
Kdo se —

Stric: Počakaj! — Poglej, kakšno ločilo stoji za tretjo vrstico, za besedo hram?

Majda (začudeno): Tri pike!...

Stric: Tri pike, da. Zakaj pa tri?

Majda: Ena bi zadoščala!

Stric: Misliš? Zakaj pa je potem pesnik postavil tri?

Majda: Kar tako!

Stric: O ne! — Vidiš, prav to je. Pomisliti moraš, da postavi pesnik vsako ločilo s premislekom. — Kaj storimo pri branju, ko pridemo do pike?

Majda: Tam je stavka konec, zato z glasom pademo in malo počakamo, preden začnemo čitati naslednji stavek.

Stric: Prav. In če so tri pike? Kaj pa potem? Kaj misliš?

Majda: No, potem... potem pač počakamo trikrat!

Stric (se dobrodušno nasmeji): Hahaha! Reči hočeš, da počakamo dlje, kaj ne?

Majda: Da.

Stric: Zdaj si pa oglej to pesmico. — Zakaj hoče pesnik, da tam, kjer je postavil tri pike, počakamo dlje? Vsako ločilo ima svoj vzrok, smo rekli, kaj ne? — O čem govori pesmica v treh prvih vrsticah?

Majda: Čakaj, striček! (Po premisleku) O zorici, ki je obsvetila vrata in hram.

Stric: Daaa! — In naslednja vrstica? O kom govori?

Majda: O kom? (Plašno) O Mirku, ki se še zmerom v postelji greje.

Stric: Da, o Mirku. V prvih treh vrsticah o zorici, a v četrti že o Mirku!

Majda (živahno): Veš zakaj, striček?

Stric: Zakaj?

Majda: Ker je pogledala zorica skozi okno in zagledala lenega Mirka!

Stric: Čisto prav si povedala. Kaj je pa delala zorica prej?

Majda: Nič — bila je, žarela je! A potem se je začudila!

Stric: Je to kaj nenavadnega?

Majda (živahno): Seveda! (Zelo navdušeno) Veš kaj, striček! Kar zdi se mi, da je zorica celo govorila! (Proseče) Zelo rada bi poskušala tako povedati! Veš, najprej bom čisto mirno povedala, kako je zorica svečila, potem bom nekaj časa tiho in se bom samo čudila, kakor se je zorica, nato pa bom vzkliknila čisto začudeno: »Kdo se še v postelji greje?«

Stric (vesel): Poglej, kako znaš zdaj že vse lepo premisliti! Kar sama si rekla, da boš pred četrto vrstico počakala. Čisto dobro si občutila, da ima ta pesmica dva dela: prvega, ki nam pove — No, kaj nam pove?

Majda: Da je zorica obsvetila hram!

Stric: Tako je. In drugega, ki —

Majda (hiti proseče): Čakaj, čakaj, čakaj! D drugega, drugega pa, ki nam pove, ki nam pove... ki nam pove — kaj je zorica storila! (Veselo) Striček, naj zdaj povem še enkrat vso pesmico!

Stric: Le daj!

Majda (pove pesmico zelo izrazno in celó z vso šegavostjo, ki je v pesmici):

Zôrica, zôrica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram.
Kdo se še v póstelji grêje?
Zorica zlata se smêje:
Ni li te, Mirko, nič srám?

Stric: Zelo dobro! — A zakaj si pri zadnji vrstici: »Ni li te, Mirko, nič sram?« tako pomežiknila in zažugala s prstom?

Majda: Ker zorica Mirka ni strogo pokarala; samo ponagajala mu je!

Stric: Vidiš, ker si si vse tako živo predstavljala, kar ta pesem pripoveduje, si izrazila tudi vso njeno — No, kako pravimo človeku, ki se rad pošali?

Majda: Da je šaljiv!

Stric: Kako še drugače?

Majda: Da je, da je...

Stric: Da je —

Majda (ga prekine): Že vem, že vem: da je šegav!

Stric: Da, to sem hotel reči: pogodila si tudi šegavost te pesmice!

Majda (prestrašeno): Striček! Nekaj sem pozabila! Gospod učitelj je rekel, da moramo paziti tudi na naglašene in nenaglašene zloge v pesmici, ker je sicer ne bomo pravilno povedali. To bi bila morala napraviti najprej! Jaz sem se doma že trudila s tem, pa mi ni šlo nič od rok!

Stric: Zato pa je šlo zdaj! Nič ni zamujenega, Majda! Nasprotno! — Če bi bila začela z določitvijo naglašanih in nenaglašanih zlogov, z mero, kakor se pravi, če bi torej iskala najprej mere (preden bi premislila vsebino pesmice in si skušala vse živo predstavljati, o čem govori), bi pri učenju poudarjala naglašene zloge vse preveč ter bi vse drugo zanemarjala, ker bi v prvi vrsti mislila na poudarjene in nepoudarjene zloge, namesto na vsebino, in bi tako povedala pesmico zelo slabo. Mere ni treba šele iskati! — Pesnik — pravi pesnik seveda, kakršen je Župančič — si tudi ne postavi čisto suhoparno prej mere, v kateri misli spesniti svojo pesem. To je pa tako: v pesniku je polno različnih čustev in misli, ki so že pripravljene v njem in samo čakajo, kdaj se bodo porodile. V globinah in skrivnostnih kotih njegove duše, njegovega srca se utrne nenadno žareča miselna ali čustvena iskra in ta iskra se razplameni v nov spev. Pesnik še ne ve točno, s kakšnimi besedami in v kakšni meri jo bo spesnil, on čuti v sebi le neko valovanje onih besed, ki jih bo napisal. Najprej se pojavita torej čustvo in misel, nato ono valovanje, ki ne more biti drugačno, nego ga povzročita prav dotična misel in čustvo; nenadno mu zazvene tudi že besede in pesnik jih ves zavzet zapiše. Zdaj šele pogleda — sam radoveden —, v kakšni meri je napisal pesem. —

Če bi delal narobe, to se pravi, če bi postavil najprej mero, bi moral k tej meri besed šele iskati; vse te besede bi se tako ne rodile nujno iz njegovega občutja — zato bi bila pesem suhoparna, slaba. — Prav tako zazvene pravemu pesniku tudi sozvočja ali rime končnih zlogov čisto nehoté. Pesnik tudi teh sozvočij nič ne poudarja, on jih doživlja! Zato tudi mi mere in rime ne smemo poudarjati! Izraznost mere in rim bo le tedaj lepa, če teh ne poudarjamo, temveč jih, zavedno sicer, a vendar nevsiljivo, lepo oblikujemo, to se pravi — če beremo ali prednašamo pesem čisto neprisiljeno, s pravim občutkom in z razumevanjem!

Majda: Razumem, striček. — (Proseče) No, poglejva zdaj, koliko naglašanih in nenaglašanih zlogov imajo posamezne vrstice.

Stric: Ne, Majda, tako narediva: pojdi zdaj domov in to sama napravi! Ti pesmico kar občuteno povej in verjemi mi — našla boš mero brez vsakega napora.

Majda (s skrbjo): Če bom le res!...

Stric: Prepričan sem o tem, sicer pa nocoj tako pridem k vam v vas, pa mi pokažeš, kaj si dognala.

Majda (ploskne veselo z rokami): Da, striček, pridi! Mama bo vesela in jaz tudi!

Stric: Pridem!

Majda (razposajeno): Veš kaj, striček, zdaj bom pa pesmico še enkrat povedala; najprej tako, kakor se ne sme, potem pa tako, kakor si me ti naučil!

Stric: Le!

Majda (na šaljiv način pretirava): glasno, gladko, jako hitro in resno, poudarjajoč zadnje besede):

Zôrica, zôrica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hram.
Kdo se še v pôstelji grêje?
Zorica zlata se smêje:
ni li te, Mirko, nič srâm?

Stric: Hahaha!

Majda: Zdaj pa le-po! (Mirno, pritajeno, čustveno; z radostnim glasom in šegavo. S pravim logičnim naglasom, ne da bi poudarjala mere in rime. Zasanjano in z nasmehom)

Zôrica, zôrica zlata
nam je obsvetila vrata,
nam je obsvetila hrâm... (Odmor).
(Začudeno) Kdo se še v postelji grêje?
(Veselo) Zôrica zlata se smêje:
(Šegavo) Ni li te, Mirko, nič sram?!...

Stric: No, vidiš, kako znaš!

Majda (vesela): Hvala ti, striček! Zbogom! Pa pridi nocoj, veš?

Striček: Pridem!

Majda: Na svidenje, striček!

Striček: Na svidenje!

Zastor.

Boris Debevec

Oglejmo si tobak

(Konec.)

Tobak dobi ime

Prav čudno je, kako je tobak dobil svoje ime. Ko so Španci, kakor ste že čitali, v novoosvojenih krajih opazili pri Indijancih vsesplošno navado kajenja, niso vedeli, kako se rastlina, od katere dobivajo liste, imenuje. Kronisti pišejo, da so kajenju rekli tabak, ne pa rastlini sami. Drugi zgodovinopisci pa zopet trdijo, da je rastlina dobila ime po pokrajini Tabago, vendar so jo Španci v začetku imenovali z latinskim imenom »Herba panacea«, v nekaterih krajih na Portugalskem kakor tudi na Španskem pa celo »Herba sancta«, t. j. sveta rastlina. To ime so ji najbrž dali zato, ker je, kakor opisujejo tedanji učeni moške, zdravila neko čudno bolezen, ki so jo zanesli iz novih krajev. Vsekakor je bila zelo spoštovana rastlina in poslaniki tujih držav v Španiji in na Portugalskem so pošiljali svojim vladarjem dolga poročila o njej. V tistem času je bil v Lizboni na portugalskem dvoru za francoskega poslanika Jean Nicot de Villemain. Ta se je zelo zanimal za tobak zlasti zaradi njegove »zdravilne« moči ter si je pridobil nekaj semen te »čudovite« rastline. Poslal je seme v Pariz svoji kraljici Mariji Medičejski in tako je tobak nastopil svojo pot po Evropi. Toda v vsaki deželi so ga po svoje imenovali, dokler ni Francoz Delachamp na čast Jeanu Nicotu imenoval te nove rastline »Herba nicotiana«. Tobak je na ta način dobil svoje ime in mi danes vemo, kaj je to nikotin, kako učinkuje in kakšno privlačnost ima za ljudi kljub svoji strupenosti. Tudi pri nas poznamo ime nikotin, še bolj pa ime tobak, kot ga imenujejo Nemci, Angleži in drugi narodi.

Tobak se razširi po svetu

Četudi je tobakovi rastlini ostalo ime nicotiana, kakor se še danes botanično imenuje, vendar ni bil gospod Jean Nicot tisti, po kogar zasluga se je tobak razširil po svetu, pač pa nekdo drugi, ki je danes skoraj popolnoma pozabljen. To je Anglež sir Valter Raleigh, ki se je v svojem burnem življenju zanimal za stotero reči. Bil je lovec, mornar, osvojevalec in angleški admiral. Okoli l. 1584. je poslal ekspedicijo svojih mornarjev v Severno Ameriko, kjer so ustanovili kolonijo, ki so jo na čast svoji neporočeni kraljici imenovali Virginijo, ali po naše deviško zemljo. V tej zemlji so prebivali tudi Indijanci, ki so se odlikovali po prav temeljitim kajenju tobaka v pipah. Temu so se privadili tudi angleški mornarji. Ko so se l. 1587. vrnili ti mornarji domov, so v domačem pristanišču vzbujali splošno občudovanje. V ustih so imeli čudovite priprave, ki so jih polnili s suhim listjem neke neznane rastline in ko so to listje prižgali, so spuščali pred začudeno množico oblake dima. Sam sir Raleigh je bil vnet zagovornik te

nóvotarije, ki se je za čudo hitro širila med višjo in nižjo družbo in še celo pesniki so opevali v rimah to pridobitev. Toda sir Valter Raleigh ni doživel srečnega konca. Bil je obtožen nepokorščine do svojega kralja, vrgli so ga v ječo in končal je svoje življenje pod sekiro. V zaporu ga je kratkočasila edino pipa tobaka.

Pipa in kajenje sta nastopila zmagoslavno pot iz Anglije na Nizozemsko in predvsem mornarji in vojaki so bili tisti, ki so zanesli to razvado v vse kraje, kamor so prišli. Za tridesetletne vojne je prišel tobak v Nemčijo in nato prav kmalu tudi k nam, kajti tudi naši ljudje so se takrat vojskovali v tujih vojskah. Njuhanje ali nosljanje je bilo v navadi najprej na Španskem in Portugalskem in za Ludovika XIV. se je razširilo po vsej Evropi, najbolj pa v Franciji in Italiji. Sam papež Urban VIII. je moral ostro nastopiti proti takim vernikom, ki se še v cerkvi med službo božjo niso mogli zdržati njuhanja. Pa ne samo to. Skoraj v vseh državah so v začetku strogo prepovedovali sajenje tobaka, ker so se bali, da bo izpodrinil žito, pa tudi kajenje je bilo ostro prepovedano. Tako je v Turčiji v 17. stoletju sultan Murat vsakega kadilca, ki so ga zalotili, dal usmrtiti. Toda vse te stroge odredbe so se izkazale kot ničeve in samo sto let je preteklo, ko je bilo tudi v Turčiji kajenje povsod udomačeno, da ni bilo niti pogovora niti seje, kjer ne bi kadili vodne pipe — nargileh. Tobak je zmagoslavno končal svojo pot po Evropi in drugje, saj je samo dobrih petdeset let minilo od njegove najdbe, ko so ga že pridelovali na Javi, v Indiji, Perziji in drugod. Evropa je bila večinoma navezana na uvoz iz Amerike. Oskrbovale so ga države, ki so imele svoja posestva v Ameriki, a danes ga tudi sama prideluje dovolj.

Kakšen je tobak

Najprej: V katero rastlinsko ali botanično družino spada tobak? Morda je nekaterim že znano, sicer pa povem! Tobak spada v družino razhudnikovk. Čudili se boste, ko izveste, katere rastline so še v isti družini. Krompir vsi poznate, ta tudi spada sem, pa paradižnik in paprika, torej same spoštovane rastline. Dalje je v tej družini volčja češnja, ki je strupena. Tudi zeleni deli krompirja so strupeni. Taka je tobakova družina.

Tobak raste v deželah, kjer je najmanj 8 do 10 stopinj srednje letne topline. Rastna doba je pri njem 22 do 28 tednov. Zraste eden do dva metra visoko. Njegovo steblo je vejasto, listi so celi, debeli, imajo močne žile in stoje premenjalno. Na koncu stebela in vej napravi cvete, ki imajo lijaste, peterokrpaste, rumenordeče cvetne vence in zvončaste čaše. Iz teh cvetov se razvijejo plodne glavice, ki so polne semena. Ena sama tobakova rastlina da do 40.000 semen. Ker nima tobakova korenina stranskih korenin, raste glavna korenina precej globoko in rabi zato globoko, humozno zemljo. Od nje je tudi odvisna kakovost tobaka. Na lahki zemlji zrastejo lažje, za kajenje pripravne vrste, dočim na težki zemlji uspeva najbolj tobak za njuhanje. Skrbeti je treba pri pridelovanju tobaka za pravilno gnojenje (dosti apna in kalija) in kolobarjenje.

Tobak pridelujejo na tale način: Najprej v posebnih zabojskih posejejo tobakovo seme in čakajo, da rastlinice dobe pet do šest listov. Nato ga posade na pristo, običajno v aprilu in maju. V začetku je dobro, da ga nekoliko zalivajo, potem mu pa koristi suša. Večkrat ga morajo okopati in mu prerahljati zemljo. Ko zraste rastlini osem do dvanajst listov, potrgajo cvetne vrhe in stranske veje, da zrastejo lepše glavni listi. Ko postanejo listi svetlozeleni in dobe rumene lise, tedaj jih potrgajo. Najboljši tobak dajejo srednji listi. Liste nato suše v šopih pod streho in se v šestih do

osmih tednih posuše. Ker je pri nas sajenje, pridobivanje in prodajanje tobaka državni monopol, se smejo pečati s tem le oni, ki imajo dovoljenje za to.

Sade tri vrste tobaka, in sicer: virginijski tobak, velelistni in kmečki tobak.

Kje raste tobak

Domovina tobaka je Amerika, toda danes raste po vsem svetu. Tudi pri nas raste tobak, ki je eden najboljših na vsem svetu. Najboljše vrste in največjo količino pridelava vardarska banovina, in sicer na Prilepsko-bitoljskem polju, Skopski kotlini, Tetovski kotlini, Kočanskem polju, okoli Velesa in Štipa itd. Poleg tega pridelata mnogo tobaka tudi primorska in zetska banovina, posebno na Mostarskem polju in Kninskem in v predelih ob Neretvi. Tudi v dunavski banovini raste precej tobaka, samo da je slabše vrste. Najboljši vrsti tobaka sta pri nas macedonski in hercegovski, ki sta znana po vsem svetu. Najbolj sta primerna za izdelavo cigaret, ker so nitke, ki jih dobe pri rezanju tobakovih listov, zelo dolge. Povprečno ga pridelamo letno okoli 120.000 q, pridelali bi ga lahko dosti več. Od drugih evropskih držav pridelujejo najboljši tobak v Grčiji, Turčiji in Bolgariji, slabše vrste pa Madžarska, Rusija in Nemčija, Italija, Francija in Nizozemska. Največ tobaka in najboljšega pridelajo v Ameriki, zlasti v Severni. Posebno dober tobak za cigare raste na otoku Kubi ter ima ime po glavnem mestu Havani. Samo Združene države ameriške pridelajo letno okoli ene tretjine vsega svetovnega pridelka.

Tobačni izdelki

V začetku je bila pri Evropejcih najbolj priljubljena pipa in šele konec 18. stoletja se je udomachila smotka ali cigara. V Nemčiji in na Angleškem so jih izdelovali že pred sto leti. Cigareta je novejši izdelek. V drugi polovici 19. stoletja so jo šele spoznali in prav posebno po vojni se je močno priljubila pri ljudeh. Danes je skoraj popolnoma izpodrinila cigaro in viržinko in ljudje je največ pokade.

Seveda niso posušeni tobakovi listi takoj uporabni za kajenje. Najprej morajo liste primero predelati in jih namakati v posebnih tekočinah, da dobe lepši duh in da rajši gore. Nato jih razrežejo v tanke nitke in tako dobe cigaretni tobak. Seveda ni v cigaretah samo ena vrsta tobaka, temveč mešanica raznih vrst, ki jih sestavljajo posebni strokovnjaki.

Težje je delo pri napravljanju viržink in cigar. Tu morajo prav tako namakati liste v raznih tekočinah, toda morajo biti posebno lepi in dolgi, da cigara vzdrži. V notranjosti ni seveda tak lep tobak, vendar so ovojni listi najboljši.

Najbrž se tudi vam zdi, da je najneokusnejše pri človeku, če zveči tobak. V trafikah še vedno prodajajo »klobase«. Tudi te so napravljene iz tobačnih listov, ki so namočeni v raznih tekočinah, da imajo boljši »okus«. Vsekakor želimo takim ljudem »dober tek«.

Za pipo se danes večinoma uporablja slabše vrste tobak, dočim je tobak za njuhanje napravljen iz takih vrst, ki nerade gorijo.

Nikotin uničuje

Dovolj smo že govorili o tobaku, čas bo, da izvemo še nekaj o nikotinu. To je strup, ki se nahaja v tobaku. Čisti nikotin je brezbarvna oljnata tekočina, ki na zraku kmalu porjavi. Navadno pridobivajo in prodajajo samo tobačni izvleček, ki ima kakih 14% nikotina. Zeleni tobačni listi

vsebujejo do 3% nikotina. V novejšem času so pa vzgojili rastline, ki imajo 15% nikotina. Take uporabljajo za pridobivanje tobačnega izvlečka. Čisti nikotin je zelo hud strup in že petnajstina grama bi usmrtila človeka. Marsikdo se bo potem zamislil in povprašal bo začudeno, zakaj na ta način že ena sama cigareta ne ubije človeka. Tudi to razložim. V telo prihaja le majhna količina nikotina, ker večji del nikotina zgori v žarišču cigarete, del se z dimom izgubi v zrak, nekaj ga ostane v sami cigareti in se z ostankom odvrže. Oni del nikotina, ki smo ga vdihali, pa deloma zopet izdihamo, kar vsak opazi, ko gleda kadilca. Največ nikotina ostane v cigaretnih ostankih. Kdor kadi skozi nos, vdihava 6 do 8 krat več nikotina kot običajno, prav tako tisti, ki prav hitro kadi.

Najbolj škodljive so cigarete, nato smotke in žvečenje, najmanj pa pipe, posebno take, ki imajo dolge ustnike. Turške vodne pipe ne propuščajo skoraj nič nikotina, ker se nikotin raztopi v vodi.

Kajenje škoduje posebno mladim ljudem. Nikotin povzroča razne bolezni, kakor nosni, žrelni in jabolčni katar, bljuvanje, nespečnost, poslabšanje vida, zlasti pa nagnjenost k jetiki. Pri večjih količinah nastopi smrt. Tako je med svetovno vojno pojedel neki vojak 25 gramov cigaret-nega tobaka. Umrl je po 12 urah. Neki kadilec je umrl, ker je v 24 urah brez vsakega zauživanja hrane pokadil 40 cigaret in 24 cigar. Za goloba zadostuje kapljica nikotina, da pogine, za psa dve kaplji. Konji in goveda poginejo, če pojedo 300 do 500 gramov tobačnih listov, zato morajo nanje posebno paziti v krajih, kjer sade tobak. Prav tako težko obole živali, ki jih mažejo s tobačnim izvlečkom proti raznemu mrčesu. Nikotin pronica skozi znojnice in lojnice v telo. Neki kmet je namazal svoje tri krave s tobačnim izvlečkom proti ušem. Vse tri krave so mu poginile četrtr ure potem, ko jih je namazal. Tudi čebele se izogibajo tobakovega dima, kar dobro vedo čebelarji. Isto ste gotovo že opazili pri psu in mački.

Vse to so škodljive posledice nikotina. Vendar se ta tudi uporablja kot tobakov izvleček v sadjarstvu, kjer z njim uničujemo razne vrste uši.

Tobak je poučen zgled, kako človek tudi popolnoma nekoristne in celo sebi škodljive razvade v svoji nespameti pospešuje. Vsako leto izpuhte milijoni težko prisluženega denarja v zrak, ne da bi imel človek od tega kakšne koristi. Zato ima država pravico, da ga je vzela v svoj monopol. Kdor hoče kaditi, ta naj tudi plača.

I. V.

Oderuhova pomoč

Oderuh je šel po cesti in s povešeno glavo premišljeval in računal, kdo mu je kaj dolžan. Pred njim je korakal starček s palico in pohiteval, da bi prišel pred mrakom v bližnjo vas. Ob blatnem cestnem robu mu spodrsne in starček pade v blatni cestni jarek, iz katerega ne more zlepa zlesti. Tedaj poprosi mimo prihajajočega oderuha: »Človek božji, pomagajte mi iz jarka, dajte mi roko!« Oderuh obstane, zamišljeno pogleda starčka in njegovo iztegnjeno roko ter pravi: »Roko da bi vam dal? Ne bo nič iz tega, še nikoli nisem nikomur ničesar dal. Veste, roke vam ne dam kar tako, pač pa vam jo dam na posodo.«

JESENSKI IZLET V NARAVO

Osivela in ostarela so polja. Drevje in grmičevje je spustilo listje, da se odpočije. Deževje je izpralo zemljo, zakrilo semenje in pregnalo vrabce, strnade ter ščinkavce s polja. Grlice, golobi, škorci, liščki, škrljanci, lastovine in jerebice se ne strašijo trudapolnega poleta, da se izognejo pomanjkanju in hudi zimi. Sive in črne poljske vrane krožijo nad travniki in senožeči, da si najdejo vsakdanje hrane. Ob strniščih in senožečih stoji grmičevje obloženo z vsakovrstnimi jagodami.

V to opazovanje zatopljenega me nankrat zdrami tiho oglašanje: fiu, ci, ci, ci, ci, ci. Ozrem se na grmovje, od koder je glas prihajal, in zapazil sem lepega ptiča. Zgoraj je bil pepelast, spodaj krvavordeč, na glavi je bil črn in tudi rep in perutnice so bile črne. Takoj sem uganil, da je to kalin, gimpelj ali popkar, kakor mu nekateri tudi pravijo. Zelo spretno je luščil semenje. Popolnoma nič se me ni bal, nekajkrat me je pogledal, kakor bi hotel reči: »Kaj me tako gledaš?« Nato pa je nadaljeval mirno svoj posel. Hotel sem stopiti bliže, a po nerodnosti sem stopil na suho vejo. Veja se je zlomila in napravila rahel šum. Razpel je peruti, se oglašil še v slovo, nato pa odletel neznano kam. Lahek vetrič je prignal meglo. V bližnji cerkvi je zvon zazvonil avemarijo. Jaz pa sem šel počasi domov, pred oči pa mi je zopet in zopet stopila pozna jesen z vsemi svojimi krasotami.

Šinkovec Stanko, Ljubljana-Moste.

MALI MARIJI V SKROMEN SPOMIN

V hladno jutro nekega petka je udarila med nas žalostna vest: Marija Zalokarjeva je umrla. V strahu in nemi boli smo se vpraševali: »Je to res, je mogoče?« In skoraj smo že odgovarjali: »Ne, to ni mogoče, da tega ljubkega in živahnega otroka ni več med nami.« A že so zvonovi z mrzlim in žalostnim glasom potrdili, da je smrt naše ljubljenega naraščajnice Marije čista resnica. Nič več se ne bo igrala s sestrico na domačem vrtu, ne bo se več udeleževala telovadnih ur v Ljudskem domu, pa tudi k sestankom Marijinega

vrta je ne bo več. Po kratki, a mučni bolezni je smrt upihnila svetlo gorečo lučko njenega mladega, nedolžnega življenja.

Stiskalo se nam je srce v boli, ko smo jo spremljali k zadnjemu počitku. Ljubek je bil prizor ob pogledu na belo oblečene deklice, njene sestre-gojenke, ki so jo spremljale z lučkami, s palmovimi vejami in šopki v rokah. Tudi mladenke v svojih krojih so ji izkazale še zadnjo čast. Niso se vprašale, ali je hladno ali toplo, šle so, da počaste spomin pokojne Marice. Prav tako mladci, ki so tudi nosili njene telesne ostanke.

Ob odprtem grobu se je poslovila od drage rajne s. Cilka Janšetova; ganljivi govor je vsem prisotnim zvalil solze v oči.

Marija, naša draga sestra! Kako lahko si odšla iz te solzne doline. Ali nisi pomislila, kako skelečo rano bo zadala Tvoja smrt Tvoji ljubeči mami in skrbnemu atku? Osamljena hodi sedaj okrog domače hiše Tvoja mala sestra Slavka. Zdi se, da nečesa išče. O, da, saj išče, toda na tem svetu ne najde — svoje sestre! Pri zadnjih telovadnih urah so Te sestre zamen pričakovale. Mesto, kjer si navadno stala, je ostalo prazno.

Vemo, da Te je Jezus sedaj pridružil zboru angelčkov. Saj kogar ima Bog rad, umrje mlad. Prosi sedaj ljubega Zveličarja in Njegovo Mater, da nas nekoč združi vse na svoji desnici. Sedaj pa izprosi tolažbe vsem, ki bridko žalujemo za Teboj.

Krožek gojenk DK v Radovljici.

V ozki dolini kraj široke reke pod visoko sivo skalo leži »Beli dom« mojega deda.

Tam sem preživela svoja lepa mlada leta in dožvela marsikaj, med drugim tudi sledeči zgodbi:

Na lovu

Na podboju vežnih vrat je visela puška in nahrbtnik.

Bila sem najstarejša med bratrance in sestričnimi in ded me je določil ono jutro, da grem z njim na lov. Vstala sem zgodaj, zdelo se mi je, da sem komaj legla.

Z dedom sva bila nared, le kje je Perun, sem pomislila. Glej ga, nisem ga opazila v poltemi. Stal je mirno poleg naju, razumno je upiral svoje rjave oči v deda. Pobožala sem ga, da bi delila veselje, a danes tega ni maral. Poznal je svojo nalogo. Njegova domovina so bile prostrane ruske stepe, od koder ga je me-tež svetovne vojne pripeljal sem, kjer se je oklenil deda.

Šli smo. Mir, nič se ni ganilo. V globokem snu je ležala vasica. Nekaj časa smo hodili po poti, nato smo krenili na stezo preko travnikov in prišli na puste pašnike, kjer je rastle ostra trava. Tla so postajala mehka, lahno se mi je udralo. Širil se je duh po vodnih rastlinah, trava se je redčila in rastle samo še v velikih šopih. Še dalje je rastle bičevje, med zelenimi listi so bile rjave »cigare«, s katerimi sem se tako rada igrala.

Prišli smo do nizkega grmičevja. Za njim je bil stranski rokav reke. Jutranji svit je posrebril mirno gladino.

Perun je stopal oprežno pred nama. Veliki, kosmati rep je držal vodoravno. Vse telo je bilo napeto, gobec lahno privzdignjen, nosnice široko razprte. Vohal je. Race se dramijo.

Obstali smo kot prikovani. Ded s puško v roki, naravnano na strel. Perun je zakrenil glavo, nobena mišica ni vztrepetala. Tedaj je vzvalovalo v zraku, prav nizko nad močvirjem je zletela raca. Zamolkel strel je prerezal jutranjo tišino.

Perun se je pognal.

Srce mi je toklo, čutila sem ga v sen-cih, v dlaneh. Ded je bil miren. Stal je pred menoj, visok, močan. Na glavi je nosil zelen klobuk z upognjenimi krajci. Dolgi sivi brki so segali do ušes in se dotikali ovratnika. Pogled mu je plaval preko grmičja nad vodo, od koder se je vračal pes z raco v gobcu. Položil jo je dedu pred noge. Dvignila sem žival. Pod vratom je bilo perje krvavo. Oko brez leska, mrtvo. Smilila se mi je. Videla sem, da me ded opazuje, in sem premagala solze. Ded je čutil drugače, ded je bil lovec.

Kakor iz velike daljave so prihajali ženski glasovi na moje uho. Dramila sem se. S težavo sem odprla trudne oči. V sobi sem že ločila obrise predmetov. Svitilo se je. Saj res, dninarice so prišle. Danes bomo sušili v Kalinovcu.

Po zajtrku sem odšla z domačimi za delavkami. Pot nas je vodila ob reki. Dolina je bila še zavita v lahno meglo. Kmalu smo zavili navkreber. Še preden smo prišli do vrha, so nas pozdravili prvi sončni žarki. Vrh je bleščal v zlatem jutranjem soncu.

Ze sem ločila dninarice. Visoko zgoraj je bila »dolga« Reza. Z grabljami je razmetavala travo na desno in levo. Urno je ginila red pred njo. Za njo so se vrstile: stara Zefa s hčerjo Maričko in na njeni desni Hortence.

Kalinovec! Kako se je spremenil, odkar je pokosen; drevje je večje, grmičevje tudi in pokazale so se skale.

Pred menoj so bežale preplašene koblice, ker se niso mogle več kam skriti. Nad mano so peli kosji, kalini, sinice in ščinkavci. Iz dalje se je odlašal detel.

Poiskala sem grablje in šla na delo. Uvrstila sem se poleg Hortence, ki je vedno rada pripovedovala, kako jo je nekoč tlačila mora in o »vedomcu«.

Delo je šlo urno izpod rok. Raztrosili smo redi.

Sonce je pripekalo in trava je zadišala. Obračali smo. Od vseh strani so se oglašali škržadi. Poizkusila sem enega ujeti in splezala na drevo, a škržad me ni čakal.

Pogledala sem v dolino in zagledala jerbas, nato glavo in spoznala domačo dekle. Nesla je kosilo.

Sedli smo pod košat hrast in pognili kar na tla. Vsi smo pridno zajemali. Najboljši so bili kuhani krhlji.

Ulegla sem se na hrbet, gledala sinje nebo in zaspala. Ko sem se zbudila, so že grabili in devali seno v kope ali »lonce«, kakor pravi Hortence. Pobrala sem grablje in urno pomagala. Začelo se je večeriti. Pri Sv. Andreju je zazvonilo. Hortence je molila na glas angelsko češčenje. Vzeli smo grablje in šli proti domu.

Stekla sem po bregu do reke, se urno okopala, prebredla na drugi breg in prišla domov, ko so bile ženske ravno na mostu. Vsa vesela sem se jim zasmejala vrh stopnic in voščila: »Dober večer!«

Vadjolka, Ljubljana — Bežigrad.

Mladim dopisnikom: Pišite vedno samo na eno stran papirja! — V gor-njih dneh spisih pa imate lep zgled, kako se lahko tudi napadni dogodki opi-šejo zanimivo, živo in z občutkom.

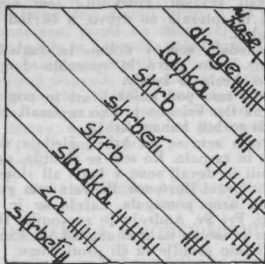

Trdi orehi

1.

2.

3.

Posetnica
(Face)

Peter Hladnik in E. Šilez
Senovo

Kaj izdelujeta ta dva moža?

4.

Črkovnica
(Rajko)

V	e	s	j	s
r	a	a	o	e
k	č	j	m	v
a	v	e	k	s
.	č	o	e	s

5.

Kaj je to?
(Face)

Pomožnika prvo oblika,
a drugo potreba velika;
posebno zvečer te zamika.

Če k prvemu drugo pridaš —
pa letno tu dobo imaš.

6.

ori resōo!

7.

Iz zemljepisja
(Francé)

5, 10, 3, 13, 15, 5, 11, 8, 3, 16, 2, 4, 15,
5, 2, 7, 10, 3, 12, 5, 6, 15.

Ključ:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 4, 3, 8, 3, 9, 7 =
jezero v Sloveniji,

10, 11, 12, 13, 14, 15, 9 = krasota
Slovenije; 16 = m.

Vstavi namesto številč črke!

Rešitve do 15. novembra.

Rešitev ugank v 2. štef. »Vrtca«:

1. Lica — ulica — sulica.
2. Agava, ravan, klada, kanal, Atila.
3. Vrtec.
4. Same dobrote.
5. Če slepec slepca vodi, oba v jamo padeta.
6. Stevilka 8.
7. Črka a.
8. Repa — tica — repatica.

Vse uganke so pravilno rešili: Stiglic Anda, Illner Evelina, Kočevje; Vinkl Adica, Obertonč Anton, Mežica; Meglič Ivanka, Marolt Mira, Štalcar Stanko, Meglič Drago, Kapš Anica, Rožni dol; Loiber Minka, Kovač Davorin, Forte Jože, Zagorje ob Savi; Ravnika Bruno, Jeraša Marjanica, Avbelj Mimica, Ljubljana; Svovjšak Terezija, Dob; Cuderman Cirila, Mirmo in Slavko, Predvdor; Agvin Fr., Regal Fr., Kramnik; Potočnik Gregor, Črna; Strmole Angela, Čož Ivana, Ljubič Pepca, Gorišek Jožefa, Medved Ana, Leskovec Majda, Steklačič Angela, Janežič Terezija, Stična; Sum Ant., Loke pri Zagorju; Petančič Franc, Tercelj Matija, Jean Niko, Jagodic Fr., Slanovec Saša, Jereb Marko, Ljubljana; Remec Joža, Lancovo pri Radovljici; Forte Valči in Jože, Drolc Janez, eden brez imena, Zagorje ob Savi; Žužek Milko, Stepanja vas; Leskovec Branka, Stična; Ponikvar Nuška, Toplice pri Zagorju; Prevornik Jože, Škofja Loka; Kunstelj Lovro, Vrhnika.

Sedem ugank so rešili: Rešetič Boris, Ravnika Bruno, Vodopivec Terezina, Ljubljana; Belak Slavko, Debeljak Miloš, Koren Ivan, Klepec Zvonko, Papež Janko, Kramarič Janko, Gregorič Danica, Čurk Mici, Setine Zvonka, Gorupič Albina, Mišič Pepca, Sterk Mimica, Fabjan Tinca, Vrščaj Zvonka, Bolte Pepca, Jakša Nežka, Črnomelj; Dermota Marta, Kropa; Mališnik Slavko, Mežica; Gonelli Poldo, Železnik Nada, Strojani Eli, Brezovar Štefka, Kenda Vida, Palčič Magda, Peterlin Metoda, Nolimil Milka, Slapnik Slavka, Nominal Stana, Zagorje ob Savi; Accetto Nada, Ljubljana; Humar Alojzij, Potočnik Mihaela, Stranje; Levstek Franc, Marolt Marija, Žužek Jožefa, Modic Anton, Rigler Marija, Oblak Anton, Adamič Terezija, Adamič Alojzij, Zabukovec Francka, Grebenc Janez, Sv. Gregor; Plantaš Rezika, Kranjska gora; Jug Zlatica, Beograd; Skufca Cveta, Stična; Zaletel Vinko, St. Vid nad Ljubljano; Medic Marija, Lutman Milan, Šenica Marija, Koncilja Valči, Krašovec Rudolf, Brdavs Jože, Rus Marija, Golobič Franc, Kren Hilda, Dular Dragica, Špelič Marija, Šali Jože, Jakše Tončka, Straža pri Novem mestu; Podlipnik Zofka, Podkoren; Stirn Ani, St. Vid nad Ljubljano; Simonič Peter, Ljubljana; Doltar Tončka, Klemenc Valerija, Špeh Marija, Kolbezen Stanka, Črnomelj.

Šest ugank so rešili: Mikli Marjan, Skrlj Danijel, Jerman Majda, Ljubljana; Strukelj Ivan, Gradac; Finžgar Anica, Kropa; Kolenc Milko, Jaklič Stefan, Resnik Cvetko, Picelj Tinica, Straža; Podraž Jože, St. Jurij pri Grosupljem; Nečemer Al., Sv. Križ ob Krki; Belin Minka, Jesenko Marija, Drenov grič.

Pet ugank: Brundula Vlasta, Mežica; Strlekar Mitja, Stine Franc, Grobelšek Viki, Ljubljana; Mravlje Dragica, Brezovica; Kaplan Franc, Ribnica; Tiholt Dominik, Strumbelj Pija, Straža; Prelog Vinko, Vogelsang Fr., Mikeln Al., Vračko Rud., Rebek Ivan, Fazarinc Franc, Konhajzler Drago, Celje; Milač Marija, Dravograd; Štifter Leon in Majda, Domžale.

Štiri uganke: Zobec Stanka, Ribnica; Mirkac Marija, Soštanj; Petrovec Janez, Setnika Anton, Polhov gradec; Verbič Zvonko, Ljubljana; Černe Peter, Črnomelj; Praprotnik Marija, Černilec Mihela, Naklo; Zakrajšek Ivan, Svet Viljem, Celje; Drašler Ivanka, Preserje; Založnik Pavel, Polhov gradec; Kocjan Marjanca, Škofja Loka; Gnamuš Marjan, Slovenjgradec; Stibilj Milko, Ljubljana; Kovač Franc, Završnik Dori, Drenov grič.

Tri uganke: Kokošar Mimica, Semič; Tišler Bernarda, Križe; Picelj Katica, Urbančič Ivanka, Erbežnik Anton, Straža pri Novem mestu; Hudovernik Minka, Gorje; Aš Feliks, Glavan Peter, Soteska, p. Straža; Mihevc Ivana, Leskovec Vida, Drenov grič.

Manj ugank je rešilo osem reševalcev.

Izžrebani so bili: Ponikvar Nuška, učenka, Toplice pri Zagorju ob Savi; Jagodic Franc, učenec II. deške ljudske šole v Ljubljani; Rebek Ivan, učenec III. a razreda mestne osnovne šole v Celju, in Picelj Tinica, Vavta vas, p. Straža pri Novem mestu.

Nagrado za spis »Jurček telovadič« dobi Pehani Beno, učenec III. razr. v Višnji gori. — Spis priobčimo prihodnjič.